

Struhár - Švecová - Kriššák

Radikalizácia mladých ľudí: trendy, riziká a prevencia

Metodická príručka pre pracovníkov v prvej línii

Katedra politológie
Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Radikalizácia mladých ľudí: trendy, riziká a prevencia

Katedra politológie
Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne

2026

Autori:

Mgr. Júlia Švecová, PhD.

Mgr. Tomáš Kriššák

Mgr. Pavol Struhár, PhD

ISBN 978-80-8295-063-5

Realizované s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti SR v rámci dotácie na rok 2025 na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.

Názov projektu: Komplexná podpora pri prevencii nenávistných
a extrémistických prejavov v školskom prostredí

ÚVOD	8
1. Čo je extrémizmus a radikalizácia?	10
1.1 Vymedzenie extrémizmu	10
1.2 Extrémizmus verzus demokracia	11
1.3 Radikalizácia	12
1.4 Radikalizácia mládeže na Slovensku	14
1.5 Prevencia a deradikalizácia	16
2. Najčastejšie mýty o radikalizácii a extrémizme	20
3. Psychologické aspekty extrémizmu a radikalizácie	28
3.1 Čo sa deje v mysli a prežívaní človeka v procese radikalizácie?	33
4. Aktuálne formy a témy radikalizácie	38
4.1 Aktuálne témy a varovné signály radikalizácie	41
5. Videohry, humor a symboly: nenápadné cesty online radikalizácie	46
5.1 Humor, meme a symboly	49
6. Od provokácie k extrémizmu: identifikácia a intervencia	56
6.1 Ako s tým pracovať v praxi?	59
7. Digitálna a informačná gramotnosť v práci s mládežou	68
7.1 Nová éra informačného chaosu	68
7.2 Odporúčania pre prácu s mládežou	72
7.3 Digitálna hygiena a emočná odolnosť	74
8. Komunikácia pre porozumenie a výzvy doby umelej inteligencie	80
Dary a výzvy doby umelej inteligencie	86
9. Odporúčané materiály k prevencii radikalizácie	92
Záver	99
Použité a odporúčané zdroje	100

ÚVOD

Téma radikalizácie mladých ľudí patrí v súčasnosti medzi najnaliehavejšie spoločenské výzvy. Polarizácia spoločnosti, nárast nenávistných prejavov, normalizácia agresívneho jazyka a presun radikálneho obsahu do online prostredia vytvárajú kontext, v ktorom mladí ľudia trávajú značnú časť svojho každodenného života.

Mladí ľudia sú čoraz častejšie konfrontovaní s atraktívnymi a zdanlivo jednoduchými, no v skutočnosti nebezpečnými odpoveďami na zložité otázky identity, spravodlivosti a zmyslu. To, čo bolo kedysi okrajovým javom, dnes preniká do škôl, rodín, rovesníckych skupín aj digitálnych komunít – často nenápadne, bez jasných varovných signálov a s potenciálom dlhodobých spoločenských dôsledkov.

Extrémistické prejavy nepatria medzi najčastejšie problémy, s ktorými sa školy a odborníci pracujúci s mládežou stretávajú. Ide však o javy s potenciálne vysokým dopadom, ktorých dôsledky môžu byť náhle a v niektorých prípadoch nezvratné, či už pre samotného mladého človeka, alebo pre jeho okolie. Práve preto je kľúčové, aby tí, ktorí sú s deťmi a mladými ľuďmi v každodennom kontakte, dokázali týmto procesom porozumieť, všímať si prvé varovné signály a reagovať na ne primerane, odborne a včas.

Táto kniha nevznikla s cieľom moralizovať, ani ponúkať zjednodušené riešenia. Je koncipovaná ako informačná a metodická príručka pre pracovníkov prvej línie, ktorí majú možnosť zachytiť rizikové signály ešte predtým, než sa postoje a správanie mladého človeka posunú do nebezpečných polôh. Publikácia je určená učiteľom všetkých stupňov škôl, školským psychologom, sociálnym a terénnym pracovníkom, odborníkom z oblasti bezpečnosti, ale aj rodičom a ďalším dospelým, ktorí chcú lepšie porozumieť svetu mladých ľudí. Kniha kladie dôraz na prevenciu, podporu kritického myslenia mladých ľudí a na poskytovanie nástrojov, ktoré umožnia dospelým reagovať citlivo a efektívne na náznaky rizikového správania.

Poznatky v knihe vychádzajú z kombinácie odborných výskumov, analýz a dlhoročnej praxe autorov, ako aj z mnohých stretnutí s mladými ľuďmi, pedagógmi a odborníkmi z terénu. Publikácia ponúka prehľad súčasných podob extrémizmu a radikalizácie, vysvetľuje ich psychologické a sociálne mechanizmy a zameriava sa na rozpoznávanie varovných signálov v každodennom školskom a výchovnom prostredí. Osobitná pozornosť je venovaná aj aktuálnym témam, ako sú sociálne siete, online komunity, hranie počítačových hier a nové technologické nástroje vrátane umelej inteligencie, ktoré menia podobu radikalizácie aj možnosti prevencie.

Ambíciou autorov je vytvoriť publikáciu, ktorá bude zrozumiteľná a prakticky použiteľná, s dôrazom na jasný jazyk a prehľadnosť. Text však zároveň poskytuje možnosť overenia informácií a prehĺbenia štúdia, preto sú na konci príručky uvedené odkazy na odborné zdroje, ktoré boli pri tvorbe publikácie použité.

Čo je extrémizmus a radikalizácia?

1. Čo je extrémizmus a radikalizácia?

Prvá kapitola má formu otázok a odpovedí zameraných na vysvetlenie fenoménov extrémizmu a radikalizácie. Vychádza z výrokov bežne zaznievajúcich v triedach, na školeniach a vo verejných diskusiách. Jej cieľom je poskytnúť čitateľom základnú orientáciu a terminologické ukotvenie pre ďalšie kapitoly.

1.1 Vymedzenie extrémizmu

Čo vlastne znamená extrémizmus?

Extrémizmom rozumieme presvedčenie alebo správanie, ktoré odmieta demokratické hodnoty, rovnosť medzi ľuďmi a základné ľudské práva a slobody. Niektoré skupiny ľudí sú považované za menejcenné, nebezpečné alebo vinné za problémy spoločnosti. Takéto postoje sa môžu prejavovať nepriateľskými výrokmí, zosmiešňovaním, nenávisťou alebo dokonca ospravedlňovaním násilia. V slovenskom prostredí sa extrémistické názory najčastejšie obracajú proti Rómom, homosexuálom či ženám.

Extrémisti sú neonacisti ...

Áno, ale nielen. Z minulosti poznáme aj tragické prípady terorizmu vychádzajúce z extrémne ľavicových ideológií, napríklad aktivity marxisticko-leninistických organizácií Červené brigády alebo Frakcia Červenej armády. V západnej Európe dnes patrí náboženský extrémizmus, najmä islamistický, medzi najväčšie formy extrémizmu. Na Slovensku však jednoznačne prevažuje pravicový extrémizmus, predovšetkým v podobe neonacizmu. Ľavicový, náboženský, etnický či ekologický extrémizmus je v slovenskom prostredí zastúpený výrazne menej.

Extrémizmus je dnes tematicky veľmi pestrý a často spája prvky rôznych ideológií, čo odborníci označujú ako hybridný extrémizmus. Jednotlivec si v procese radikalizácie môže podľa vlastných preferencií vyberať rôzne ideologické prvky. Môže napríklad nenávidieť moslimov a súčasne agresívne obhajovať práva zvierat.

Extrémista je teda násilník?

Extrémista nemusí nevyhnutne páchať fyzické násilie, nepriateľské myšlienky však šíri verbálne. V takom prípade hovoríme o verbálnom

či postojovom extrémizme. Môže sa prejavovať vtipmi na účet iných, urážlivými statusmi, zľahčovaním násilia či obdivom k extrémistickým symbolom. Môže ospevovať agresiu alebo k nej podnecovať, čo môže mať oveľa zhubnejšie dôsledky. Extrémistom môže byť aj intelektuál, ktorý je jednoducho presvedčený o tom, že demokracia je nevhodný systém, ktorý je potrebné zrušiť. Za extrémistu bezpečnostné zložky považujú aj človeka, ktorý schvaľuje násilie na dosiahnutie svojich politických alebo spoločenských cieľov, nech sú tieto ciele akokoľvek šľachetné alebo užitočné. Ak chce napríklad mladý človek chrániť prírodu tak, že vyzýva k bombovým útokom na fabriku znečisťujúcu ovzdušie, považujeme to za prejav extrémizmu.

Ako rozmýšľa extrémista?

Pre extrémistické myslenie je typické čiernobiele videnie sveta: niekto je „dobrý“, iný „zlý“. Prevláda rozdelenie na „my“ a „oni“ – napríklad Slováci voči Maďarom alebo Rómom, kresťania voči moslimom, heterosexuáli voči homosexuálom.

Mladý človek, ktorý sa s takýmto pohľadom stotožní, často hľadá jednoduché odpovede na zložité otázky: Kto je za čo zodpovedný? Kde je pravda? Kto je nepriateľ?

Za týmto myslením stojí často psychologická potreba cítiť sa istý, patriť do skupiny a mať pocit vlastného významu. Ak sa tieto potreby nenaplnia bežným spôsobom – napríklad cez rodinu, školu, kamarátov alebo zmysluplné aktivity – môže to zvýšiť sklon veriť radikálnym myšlienkam. Extrémistické myslenie je teda často aj snahou o kontrolu, jednoduché vysvetlenia a pocit istoty v chaotickom a zložitom svete.

1.2 Extrémizmus verzus demokracia

Mnoho ľudí má kritické postoje k menšinám. Znamená to, že sme všetci extrémisti?

Nie. V spoločnosti aj politike sa označenie „extrémista“ často používa účelovo. Nálepkujeme tak oponenta, aby sme ho zdiskreditovali a vylúčili z diskusie. Naopak, skutočný extrémizmus niekedy prehliadame, najmä v témach, kde sami zdieľame určité stereotypy (napríklad v postojoch k rómskej menšine). Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. však jasne vymedzuje trestné činy extrémizmu (§ 421 – § 422g) a ich skutkové podstaty. Je to napríklad trestný čin podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd alebo trestný čin hanobenia národa, rasy či presvedčenia.

Extrémizmom tak môže byť akýkoľvek nepohodlný názor...

Nie. Extrémistické sú len tie názory a prejavy, ktoré spadajú pod trestné činy extrémizmu. Ak niekto kritizuje politiku vlády voči menšinám spôsobom, ktorý je v súlade so zákonom a rešpektuje pritom základné ľudské práva a slobody, je to v poriadku. Môže ísť síce o radikálny postoj, nie však o extrémizmus. Ak sa však niekto príslušníkovi inej rasy, národnosti či farby pleti vyhráža, podnecuje k nenávisti alebo schvaľuje agresiu či podporuje netolerantné myslenie, vtedy hovoríme o extrémizme. O tom, či názor je extrémizmom rozhoduje súd, ktorý musí vinu jasne preukázať.

Nepreháňajme! Právo na akýkoľvek názor je základ demokracie. Názor nikomu neublíži ...

Pestrosť názorov je v demokracii žiaduca a podporovaná. Sloboda prejavu je jedným zo základných ľudských práv a je znakom vyspelosti demokratickej spoločnosti.

Hranica medzi slobodou prejavu a nenávisťným prejavom je predmetom dlhoročných akademických a právnych diskusií. Vo všeobecnosti však platí, že akákoľvek sloboda nie je absolútna. Končí tam, kde začína sloboda druhého človeka. Nemôžeme sa vyhrážať smrťou druhému človeku a argumentovať slobodou prejavu, lebo tým konaním zasahujeme do jeho práv a dôstojnosti. V takom prípade nejde o trestanie za nepohodlný názor, ale legitímny zásah voči človeku, ktorý sa správa nepriateľsky a ubližuje.

Vyvrážanie, genocídy či pogromy boli neraz výsledkom dehumanizujúcich a nepriateľských názorov niektorých ľudí. Slovom sa ospravedlňovalo násilie a podnecovala nenávisť (napr. protižidovské postoje Adolfa Hitlera).

1.3 Radikalizácia

Čo je radikalizácia?

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky vymedzuje radikalizáciu ako „proces získavania, osvojovania a narastajúcej akceptácie ideológie, ktorá je v rozpore s demokratickými princípmi a ich atribútmi, medzi ktoré patrí aj systém základných práv a slobôd pre všetkých občanov bez rozdielu.“ Radikalizáciou človek postupne mení svoje myslenie a správanie od konvenčného k agresívnemu, nepriateľskému, nenávisťnému alebo protidemokratickému.

To znie ako definícia extrémizmu. Aký je rozdiel medzi radikalizáciou a extrémizmom?

Stručne povedané, extrémizmus je nenávistné presvedčenie alebo konanie, zatiaľ čo radikalizácia je proces osvojovania si takéhoto presvedčenia či správania. Radikalizáciu si môžeme predstaviť ako schodisko. Čím vyššie jednotlivec stúpa, tým viac podlieha nenávisti, agresii alebo nepriateľstvu voči skupinám ľudí či spoločnosti.

Na najvyššom „schodíku“ je už zradikalizovaný jednotlivec pripravený využívať násilie na riešenie problémov, ktoré v dôsledku radikalizácie vníma skreslene. Takéto konanie považuje za legitímnu reakciu na ohrozenie, prejav hrdinstva alebo obetovanie sa pre iných. Príkladom je Anders Breivik, masový vrah z Nórska, ktorý bol presvedčený, že bojuje za správnu vec, a svoje činy dodnes neolutoval.

Ako sa z radikálnych názorov môže stať extrémistické správanie?

Nie každý, kto má radikálne názory, automaticky koná nebezpečne. Mladý človek s radikálnejšími postojmi môže mať relevantné postrehy, energiu, nadšenie, intelekt a chuť angažovať sa. Pri vhodnom usmernení a podpore môže byť takýto potenciál pre spoločnosť prínosný. Radikálne názory sa totiž ešte pohybujú v hraniciach demokracie a rešpektu k ľudským právam.

Extrémistické názory sú už netolerantné. Odmietajú určitú skupinu ľudí, zjednodušujú svet na „dobrých“ a „zlých“ (resp. „my“ vs. „oni“) alebo otvorene podporujú autoritárske myšlienky. Extrémistickým správaním sa potom myšlienky premieňajú na činy. Môže ísť o útoky, vyhrážky, aktívne zapájanie sa do extrémistických skupín alebo šírenie propagandy v online priestore.

Ak sa napríklad dieťaťu alebo mladému človeku nedostane bezpečného priestoru, v ktorom by mohlo vyjadriť svoj hnev, frustráciu či otázky bez posudzovania, môže sa ľahšie priblížiť k hranici, kde sa názory menia na správanie. Faktom je, že každý terorista alebo násilný extrémista si prešiel procesom radikalizácie, pričom na jeho začiatku mohol násilie dokonca odmietat'.

1.4 Radikalizácia mládeže na Slovensku

Rastie na Slovensku radikalizácia mladých ľudí

Radikalizáciu mladých ľudí je možné lepšie pochopiť v širšom kontexte spoločenskej atmosféry. Dáta z prieskumu DEKK (2025) naznačujú, že Slovensko patrí medzi najpolarizovanejšie krajiny

Európy. Len málo štátov vykazuje taký silný pocit rozdelenia a nedôvery medzi skupinami obyvateľstva. Viac než polovica respondentov na Slovensku (52,5 %) sa stotožňuje s presvedčením, že „systém im škodí“ alebo sa o nich nezaujíma, čo vytvára priaznivé prostredie pre antisystémové a extrémistické postoje.

Zároveň až tretina ľudí uvádza, že osobne pozná niekoho, kto schvaľuje použitie násilia voči názorovým oponentom. To naznačuje, že extrémne názory už nie sú ojedinelým javom, ale sú prítomné aj v bežnom sociálnom prostredí mladých ľudí.

Na druhej strane IPčko (2025) upozorňuje na procesy, ktoré sa odohrávajú vo vnútornom svete mladých. Mnohí z nich sa cítia „nevypočutí“ alebo ignorovaní, a preto hľadajú priestor, kde ich názory niekto berie vážne. Práve tieto pocity môžu zvyšovať zraniteľnosť voči manipulácii a pôsobeniu radikálnych skupín, ktoré ponúkajú jednoduché vysvetlenia a silný pocit spolupatričnosti. V porovnaní s Českou republikou je u slovenských mladých mierne vyššia miera frustrácie a spoločenskej nedôvery, čo potvrdzujú aj dáta o polarizácii.

Tabuľka č. 1: Výbrané informácie z výsledkov prieskumu DEKK a IPčko (2025)

Ukazovateľ/ téma	Slovensko (štúdia DEKK/IPčko)	Poznámky/ interpretácia
<i>Polarizácia – pozícia SR v EÚ</i>	2. miesto podľa projektu V-DEM (nad Slovenskom len Maďarsko)	Ukazuje veľmi vysoké napätie v spoločnosti
<i>Antisystémový sentiment</i>	52,5 % ľudí sa stotožňuje s presvedčením, že systém ich zanedbáva alebo im zámerne škodí.	Silný pocit nedôvery voči „systému“
<i>Osobná znalosť radikalizovaných ľudí</i>	36 % respondentov pozná osobne niekoho, kto začal schvaľovať násilie voči oponentom	Naznačuje, že extrémistické názory nie sú izolované
<i>Radikálne riešenia / revolúcia</i>	15,5 % ľudí verí, že zmena sa dosiahne len revolúciou.	Ukazuje, že časť obyvateľov inklinuje k extrémistickým výzvam
<i>Nevypočutie mladých / frustrácia</i>	Mladí uvádzajú, že ich názory nie sú brané dostatočne vážne; že sú často ignorovaní.	Dôležitý psychosociálny faktor, možný vstupný bod radikalizácie

Ukazovateľ/ téma	Slovensko (štúdia DEKK/Ipčko)	Poznámky/ interpretácia
Nárust extrémizmu	10,3 % výpovedí tvorili obavy z narastajúcej prítomnosti extrémistických názorov v školách, online priestore a medzi rovesníkmi, pričom upozorňovali na šírenie nenávisti voči menšinám, rast agresívneho jazyka a bagatelizovanie týchto javov dospelými.	Učitelia by mali vnímať tieto obavy ako signál potreby otvorene komunikovať s mladými o témach extrémizmu, nenávisti a dezinformácií. Prevencia nespočíva len v trestaní nežiaducich prejavov, ale aj v poskytovaní priestoru na diskusiu a bezpečné vyjadrenie názorov.

Ako s tým pracujú slovenské školy?

Podľa aktuálneho prieskumu Pétiovej (2025) sa od roku 2016 zvýšil počet učiteľov, ktorí nedokázali odpovedať na otázku, čo môže byť príčinou rastúceho sympatizovania žiakov s extrémizmom. Tento trend je z hľadiska prevencie alarmujúci. Naznačuje, že mnohým pedagógom chýbajú informácie, metodická podpora a vzdelávacie materiály, ktoré by im umožnili téme lepšie porozumieť a včas rozpoznať prvé signály rizikového správania.

Učitelia zároveň často uvádzajú, že tému vnímajú ako náročnú a citlivú a obávajú sa, že nebudú vedieť reagovať primerane alebo odborne.

Tabuľka č. 2: Najčastejšie dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu podľa pedagógov základných a stredných škôl (výber prevzatý od M. Pétiová, 2025)

Dôvod	Počet v %
Súčasná politická situácia na Slovensku	60
Súčasná politická situácia vo svete	59,4
Akceptovanie násilia v médiách	56,8
Nevhodná výchova v rodine	54,8
Strata ideálov spôsobujúca frustráciu mladých	48
Negatívny vplyv kamarátov	39
Nedostatočné vedomosti z oblasti histórie	37,8

Tabuľka 3: *Príčiny sympatizovania detí a mladých ľudí s extrémistami podľa pedagógov (výber prevzatý od M. Pétiová, 2025)*

Príčina	Počet v %
Nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov	60,4
Predsudky voči niektorým skupinám osôb	47,5
Túžba získať si rešpekt okolia	45,1
Potreba byť členom rovesníckej skupiny	39,3
Neschopnosť riešiť problémy iným spôsobom	36,4

1.5 Prevencia a deradikalizácia

Dá sa s problémom radikalizácie niečo robiť?

Samotná deradikalizácia je zložitý a časovo náročný proces s neistým výsledkom. Napríklad, u spomínaného Andersa Breivika je zatiaľ neúspešná. Avšak, radikalizácii možno zabrániť kvalitnou prevenciou alebo včasnou intervenciou. Budovanie odolnosti voči radikalizácii každodennou prácou pedagógov je prirodzený a efektívny spôsob. Intervencia odborníkov v počiatočných fázach radikalizácie má tiež veľkú šancu na úspech. Človek, ktorý sa nachádza na najvyšších stupňoch radikalizácie, je však už skôr predmetom záujmu orgánov činných v trestnom konaní. Takáto osoba totiž môže predstavovať riziko pre svoje okolie a často odmieta authority, ktoré by ho mali od násilného konania odradiť (napr. pedagógov, psychológov či políciu).

Preto je lepšie neignorovať náznaky nepriateľstva voči iným skupinám (napr. etnickým, náboženským alebo sexuálnym menšinám) ani akceptáciu netolerantných alebo agresívnych „riešení“ (napr. útoky na obydlia, obmedzovanie práv menšín). Skrytý (latentný) extrémizmus, keď navonok pokojný jedinec už sleduje radikálne kanály, číta nenávistné fóra a identifikuje sa s extrémistickými myšlienkami, môže postupne prerásť k otvorenej nenávisti či dokonca k extrémistickému konaniu.

Koľko máme času, aby sme zasiahli včas?

Trvanie procesu radikalizácie je veľmi individuálne. Je dôležité si uvedomiť, že zradikalizovaný mladý človek sa nepreklopil z tolerantného a konformného myslenia k opaku zo dňa na deň, ale väčšinou tomu predchádzal dlhší proces. Pri online radikalizácii sa často hovorí o časových rámcoch v rozmedzí niekoľkých rokov (v niektorých

štúdiách sa uvádza približne päť rokov), avšak rôzne faktory (napr. algoritmy sociálnych sietí alebo skúsený verbovač) môžu tento proces výrazne zrýchliť.

Snád najznámejší slovenský extrémista s prezývkou “Slovakbro” sa začal radikalizovať približne v 15. rokoch, v 17. rokoch sa dostal pod vplyv amerických neonacistov a o dva roky neskôr (v roku 2019) už bol vedúcou postavou v teroristickej bunke na Terrorgrame. Juraj K., vrah dvoch ľudí pred Teplárňou v roku 2022, zaútočil tri roky po tom, ako sa stal súčasťou tej istej teroristickej bunky ako “Slovakbro”.

Najčastejšie mýty o radikalizácii a extrémizme

2. Najčastejšie mýty o radikalizácii a extrémizme

V tejto časti uvádzame najčastejšie mýty spojené s problematikou radikalizácie. Príklady vychádzajú z reálnych príbehov, z ktorých mnohé, žiaľ, pochádzajú zo slovenského prostredia.

Mýtus č. 1: „Extrémizmus sa týka len problémových alebo antisociálnych detí“

Dôsledok mýtu: Pracovníci z prvej línie môžu prehliadnuť jedincov, ktorí nevyčnievajú negatívnym správaním, ale pritom sa začínajú identifikovať s extrémistickými názormi.

Realita: Mnoho mladých ľudí, ktorí inklinujú k radikalizácii, nemá závažné problémy so zákonom a môže byť v iných oblastiach vysoko funkčná. Sú dobrí študenti, športovci alebo talentovaní umelci.

Príklad z praxe: „Vojenský medik alebo extrémista?“

Samuel je 19-ročný študent gymnázia na východnom Slovensku s dobrými študijnými výsledkami. Podľa riaditeľa školy bol pracovitým študentom, ktorý sa neprejavoval radikálne. Varovným signálom mohlo byť len nosenie dlhého plášt'a, ktorý pripomínal nemecký vojenský odev. Toto správanie si však okolie vysvetľovalo tým, že chce byť vojenským medikom. Po zadržaní „kukláčmi“ sa však priznal k extrémistickým a rasistickým vyjadreniam v uzavretých online komunitách, obdivu k pravicovým extrémistom a plánovaniu teroristického útoku. Pri domovej prehliadke polícia našla materiály s pravicovou extrémistickou tematikou. Rodičia boli prekvapení, nič podozrivé si nevšimli.

Mýtus č. 2: „Len chudobní alebo sociálne znevýhodnení mladí ľudia z nepodnetného prostredia sa radikalizujú“

Dôsledok mýtu: Pracovníci prvej línie môžu buď hľadať vinníka v rodine alebo naopak, nesprávne ignorovať riziko u jedincov, ktorí vyzerajú „normálne“, resp. majú doma silnú sociálnu podporu.

Realita: V minulosti sa k neonacistickému hnutiu skinheads hlásila najmä chudobnejšia robotnícka trieda. V súčasnosti však radikalizácia zasahuje všetky sociálne vrstvy. Vo všeobecnosti nemusí byť dôsledkom dysfunkčného rodinného prostredia; môže sa objaviť

aj v stabilných a podporujúcich rodinách, pričom rozhodujúce sú skôr individuálne, sociálne a identitné faktory.

Príklad z praxe: „Jihadi John - kat z váženej rodiny”

Mohammed Emwazi (aka Jihadi John) pochádzal z váženej rodiny lekárov z Kuvajtu, ktorá sa po presťahovaní do Londýna úspešne integrovala. Emwazi vyrastal v stabilnom a podnetnom prostredí strednej triedy. Bol ambicióznym študentom informatiky na University of Westminster v Londýne. Od svojich 20. rokov však postupne prijímal nábožensko-extrémistické myšlienky, odcudzil sa rodine a odišiel bojovať na strane Islamského štátu do Sýrie. Stal sa neslávne známym brutálnymi popravami rukojemníkov. Zomrel ako 27-ročný po dronovom útoku.

Mýtus č.3: „Radikalizácia sa vždy prejavuje agresívnym konaním“

Dôsledok mýtu: Pracovníci prvej línie môžu ignorovať varovné signály, pretože nevidia fyzické alebo výrazné agresívne správanie.

Realita: Postupujúca radikalizácia sa môže prejavovať slovami, vtipmi, stereotypmi, postojmi, sociálnou izoláciou alebo zvýšenou aktivitou v radikálnych online komunitách, ktorá je pre pracovníkov prvej línie často neviditeľná.

Príklad z praxe: „Nenápadný extrémista z malej obce“

18-ročný Dominik, študent odbornej školy z malej obce na Orave, bol podľa susedov tichý chlapec, ktorý nemal priateľov. Nebol súčasťou gangu, ktorý by robil výtržnosti či napádal ľudí z nenávidených skupín. Na základe informácií Slovenskej informačnej služby a spolupráce so zahraničnými policajnými expertmi však slovenská polícia študenta zadržala, najmä v dôsledku jeho aktivít v online priestore. Pri následnej domovej prehliadke polícia našla extrémistický materiál, nože a videá z útokov na školy.

Mýtus č. 4: „Radikalizácia je kvôli internetu - sociálnym médiám a online hrám“

Dôsledok mýtu: Pracovníci prvej línie si môžu poškodiť vzťah s deťmi alebo žiakmi, ak zaujímajú príliš rigidný postoj k tomu, ako prežívajú online svet. Ten je totiž pre mladých prirodzenou súčasťou života. Navyše tým môžu prehliadnuť osobné alebo školské faktory, ktoré ich robia zraniteľnými nielen v online, ale aj v offline prostredí.

Realita: Radikalizácia nie je spôsobená samotným internetom, sociálnymi médiami ani hrami. Online aktivita môže proces urýchliť,

no jeho korene sú v psychosociálnych potrebách mladých (hľadanie identity, uznania, zmyslu), v skupinovej dynamike, vo vzťahoch a v nízkej odolnosti voči manipulácii.

Príklad z praxe: „Rhianan Rudd - obeť neonacistického manipulátora“

Rhianan Rudd bolo 16-ročné dievča z malého mestečka v Anglicku. Trpela autizmom a sociálne služby ju označili za vysoko zraniteľnú. Prvý kontakt s neonacistickou ideológiou mala už skôr zo strany priateľa svojej matky. Počas pandémie COVID-19 bola v online priestore vystavená groomingu (systematickému získavaniu dôvery za účelom manipulácie) zo strany amerického neonacistu. Postupne sa tak radikalizovala (uctievanie Adolfa Hitlera, plánovanie bombového útoku na synagógu), čo viedlo až k obvineniu z teroristických činov. Po dvoch rokoch vyšetrovania Rhianan v detskom domove spáchala samovraždu, keď neunesla kombináciu psychickej záťaže a tlaku vyšetrovania. Neskoršie vyšetrovanie odhalilo zlyhania viacerých úradov, ktoré nedostatočne zohľadnili jej duševný stav a zraniteľnosť.

Mýtus č.5: „Radikalizovaného jednotlivca možno pomerne ľahko odhaliť“

Dôsledok mýtu: Pracovníci prvej línie môžu prehliadať jedincov, ktorí sa do diskusií spontánne nezapájajú a strážia si emócie, aby utajili svoje extrémistické názory.

Realita: Agresívna komunikácia alebo výrazné správanie môže napomôcť odhaleniu radikalizovaného jednotlivca. Uvedomejší extrémisti však spravidla svoje názory vôbec neprezentujú. Ich stratégiou je utajiť sa, či už pred rodičmi, učiteľmi alebo políciou.

Príklad z praxe: „Slovakbro – sofistikovaný líder teroristickej bunky“

“Slovakbro” (Pavol B.) bol v čase zadržania 22-ročným študentom českej vysokej školy zo Slovenska. Bol významným členom teroristickej bunky na online sociálnej sieti Terrorgram. Podľa hol militantným formám neonacizmu, ktoré v online skupine šíril a povzbudzoval ostatných k terorizmu a brutálnemu vraždeniu. Pri razii mu našli 3D tlačiareň na výrobu zbraní, manuály na výrobu bômb a sabotážne útoky. Okrem toho dával iným extrémistom odporúčania týkajúce sa bezpečnosti komunikácie a správania. Cieľom bolo, aby sa vyhli odhaleniu policajnými zločkami. Mimo extrémistických

online skupín sa ani on zásadne neprejavoval. Spolužiaci si spomínali len na rasistické vtipy, ktoré však už vtedy pravdepodobne myslel vážne.

Mýtus č.6: „Extrémista je ľahko rozpoznateľný kvôli špecifickému vzhľadu a oblečeniu.“

Dôsledok mýtu: Ak sa pracovníci prvej línie spoliehajú na to, že na základe imidžu či oblečenia dokážu rozpoznať zradikalizovaného jednotlivca, môžu prehliadnuť jedincov s bežným imidžom. Zároveň môžu nesprávne identifikovať radikalizáciu u toho, kto síce zmenil imidž alebo štýl obliekania, ale nemá žiadne extrémistické pozadie.

Realita: Imidž mladého človeka môže byť varovným signálom radikalizácie, no v porovnaní s 90. rokmi pomáha odhaľovať extrémistov len minimálne. Mnoho z nich sa v súčasnosti oblieka nenápadne, aby nevzbudili pozornosť okolia. Niektorí zas chcú byť prijateľní pre širšiu verejnosť alebo jednoducho dobre vyzerieť. U mnohých mladých ľudí môže byť nosenie symbolov alebo vyzývavého imidžu len snahou zaujať, vyprovokovať okolie či budovať si identitu. Imidž či obliekanie teda nemusí mať žiadny ideologický kontext. Nenápadný imidž potvrdzujú aj skúsenosti zo Slovenska: nebezpeční extrémisti Juraj K. a Pavol B. (Slovakbro) vyzerali ako obyčajní tínedžeri bez akýchkoľvek varovných signálov. Juraj K. mal bežný strih vlasov, nosil tričko športovej značky a nemal žiadne výrazné doplnky, ako piercingy alebo tetovania. Pavol mal dokonca na jednej z dostupných fotografií dlhé vlasy, čo bolo v minulosti v komunite pravicových extrémistov neprípustné.

Príklad z praxe: „Anders Breivik – uhladený terorista z Nórska“

Anders Breivik (od roku 2017 používa meno Flotolf Hansen) ako 32-ročný zabil pri útoku v nórskom Osle a na ostrove Utoya 77 ľudí. Dovtedy jeho imidž nereflektoval žiadnu zmenu myslenia či správania. Podľa dostupných fotografií sa roky pred útokom obliekal skôr konzervatívne, nosil svetre a košeľu. Štýl obliekania dodržiava aj pri súdnych pojednávaniach, kde chodí v obleku s kravatou. O vzhľad sa mimoriadne staral, nosil dlhšie vlasy, líčil sa a dokonca podstúpil estetickú operáciu nosa.

Mýtus č. 7: „Prevencia stačí až na stredných školách. Žiaci základných škôl sa s extrémizmom ešte nestretávajú a téma je pre nich ťažko uchopiteľná.“

Dôsledok mýtu: Školy začínajú s preventívnymi aktivitami neskoro a prichádzajú až v momente, keď sa postoje žiakov ťažšie menia. Ak sa totiž zradikalizovaný človek pred okolím uzavrie, pedagóg, psychológ a často ani rodič už nie je pre neho autoritou, ktorá by dokázala radikalizáciu zvrátiť.

Realita: Výskumy ukazujú, že postoje k tolerancii, autorite a rozmanitosti sa formujú už na prvom stupni základnej školy. Deti si veľmi skoro osvojujú stereotypy a vnímanie „iných“. Ak sa téma prevencie, empatie a kritického myslenia zanedbá, stredoškolák už často prichádza s pevne zakorenenými názormi. Skúsenosti zo Slovenska ukazujú, že už 11 či 12-roční mladí ľudia sa dostávajú k extrémistickému obsahu, najčastejšie na sociálnych sieťach alebo na hracích platformách.

Príklad z praxe: „Bruno - 13-ročný chlapec na ceste k terorizmu“

Bruno z Bratislavy bol v roku 2024 odsúdený za schvaľovanie trestného činu (terorizmu) a extrémistické trestné činy na 16-mesačný podmienený trest. V čase zadržania (2022) mal 16 rokov, no radikalizoval sa už od 13 rokov. V tom čase sa začlenil do rôznych extrémistických fór a komunít. Postupne nadväzoval kontakty s americkými neonacistami. Za tri roky v rámci pomyselného schodiska radikalizácie dosiahol vrchol. Realizáciu teroristického činu či sabotáže mu pravdepodobne zamedzil zásah policajných zložiek. Podľa vyjadrenia sudcu Špecializovaného trestného súdu už Bruno postupne prechádzal od šírenia myšlienok sabotáže a extrémizmu k ich uskutočňovaniu v reálnom svete. Príklad Bruna ukazuje, že prevencia by mala začínať už na základnej škole, pretože v tomto veku sa formujú základné postoje k tolerancii a autorite.

Mýtus č. 8: „Extrémisti sú nevzdelaní a/alebo hlúpi“

Dôsledok mýtu: Podceňovanie intelektu extrémistov vedie k zjednodušenému vnímaniu problému a k neúčinným preventívnym stratégiám.

Realita: Mnohí radikalizovaní jedinci sú inteligentní, vzdelaní a v iných oblastiach života veľmi racionálni. V škole dosahujú výborné výsledky. Ich radikalizácia nie je dôsledkom nízkeho IQ, ale skôr emocionálnych a sociálnych potrieb – túžby po význame, uznaní

alebo spravodlivosti. Inteligencia dokonca môže pomôcť obhájiť či racionálne ospravedlniť extrémne názory.

Príklad z praxe: „Pavol B. a Juraj K. - mimoriadne nadaní študenti s excelentnou angličtinou“

Vyššia intelektuálna výbava nie je ani v slovenskom prostredí extrémizmu ojedinelá. Pavol B. (SlovakBro) bol mimoriadne nadaný študent. Študoval na prestížnom biligválnom gymnáziu, umiestňoval sa na popredných miestach v rôznych olympiádach a výborne komunikoval v anglickom jazyku. Vyššia intelektuálna výbava charakterizovala aj Juraja K., študenta školy pre mimoriadne nadané deti v Bratislave. Jeho písomná znalosť angličtiny bola minimálne na úrovni rodeného hovorca. Jeho príbeh však zahŕňa aj skúsenosti so šikanou, sociálnou izoláciou a politicky radikálnym prostredím v rodine.

Mýtus č. 9: „Radikalizovaní jedinci sú osamelí vlci“

Dôsledok mýtu: Ak pracovníci prvej línie predpokladajú, že ide o izolovaný problém jednotlivca, môžu prehliadnuť širší sociálny vplyv – partiu, online fórum či ideologickú komunitu. Tiež môžu mylne predpokladať, že študent je samotár, introvert a dobrovoľne sa vyhýba spoločnosti spolužiakov. Môže to len prehľbovať jeho osamelosť a neschopnosť nadväzovať sociálne vzťahy.

Realita: Hoci niektorí extrémisti pôsobia izolovane, väčšina prechádzala procesom radikalizácie v rámci skupiny alebo online komunity, ktorá poskytuje pocit spolupatričnosti. Hoci teroristické či sabotážne útoky vykonávajú sami, ide často o taktiku. Tá im umožňuje vyhnúť sa odhaleniu a zabezpečiť efektívnejšiu realizáciu akcie. Nie je to ich osobnostná preferencia alebo rozhodnutie. Naopak, jednou z príčin radikalizácie môže byť práve osamelosť a absencia zdravých sociálnych vzťahov, pričom v extrémistickom prostredí často nachádzajú pocit uznania, prijatia a rešpektu.

Príklad z praxe: „Neizolovaní osamelí vlci“

Takmer všetky doteraz uvedené príklady dokazujú, že hoci radikalizovaní jedinci plánovali alebo konali samostatne, zároveň túžili po pozornosti, uznaní a prijatí od iných ľudí. Anders Breivik, ale aj Juraj K. či Dominik zo Slovenska mali problém s udržiavaním sociálnych vzťahov so spolužiakmi či rovesníkmi, dievča Rhianan z Anglicka sa zasa stala obeťou groomingu, keď ju citovo zmanipuloval nebezpečný neonacista. Všetky tieto prípady ukazujú, že títo jedinci túžili po spoločnosti a pociťovali spolupatričnosť, zároveň

však pociťovali frustráciu z toho, že ich bezprostredné okolie im to neposkytlo. Všetci patrili do online komunity, hoci často išlo len o virtuálne vzťahy s neznámymi ľuďmi. Anders Breivik či Brenton Tarrant zasa boli vášniví hráči počítačových hier, kde hráči vytvárajú svoje vlastné komunity. Termín, ktorý by tak podľa nás vystihoval realitu lepšie je “neizolovaní osamelí vlci”.

Na záver:

Búranie mýtov o radikalizácii môže vyvolávať dojem, že neexistujú jasné signály a že riziko je takmer nemožné rozpoznáť. Radikalizácia sa dnes skutočne prejavuje menej nápadne a jednoduché skratky prestávajú fungovať. Pracovníci prvej línie majú napriek tomu k dispozícii silný nástroj – dlhodobý kontakt, všímanie si zmien v správaní a schopnosť vytvárať bezpečný vzťah. Práve všímavosť, citlivosť na kontext a ochota pýtať sa či pozorne počúvať sú často účinnejšie než snaha „rozpoznať“ extrémistu na prvý pohľad“. Vďaka nim je možné zachytiť riziko včas.

Psychologické aspekty extrémizmu a radikalizácie

3. Psychologické aspekty extrémizmu a radikalizácie

Extrémizmus nie je iba otázkou ideológie, ale aj psychológie. Za radikalizáciou často stojí nie nenávisť, ale bolesť – neschopnosť zvládnuť pocity bezmocnosti, neistoty či straty kontroly. Ideológia potom funguje ako „lepidlo“, ktoré tieto emócie dáva do zrozumiteľného rámca. Porozumieť psychologickým mechanizmom radikalizácie znamená porozumieť ľudskej potrebe po identite, bezpečí a zmysle. Práve na tieto mechanizmy sa zameriava tretia kapitola knihy.

Prečo práve puberta a adolescencia?

Dospievanie je obdobie, keď mladí hľadajú, kým sú a kam patria. Psychológ Erik Erikson hovorí, že práve v tomto období človek rieši otázku „identita verzus zmätenie rolí“. Ak sa nepodarí vytvoriť stabilný obraz o sebe, hľadanie môže viesť aj do nebezpečných smerov – k skupinám, ktoré ponúkajú rýchle odpovede, jasné pravidlá a silný pocit spolupatričnosti. V puberte sa prirodzene zvyšuje citlivosť na nespravodlivosť, túžba meniť svet, kritika autorít a potreba uznania. Tieto vlastnosti môžu byť veľmi pozitívne, ak majú zdravé smerovanie – napríklad v dobrovoľníckych, športových či občianskych aktivitách. Ak však chýba bezpečné prostredie, ktoré by mladého človeka sprevádzalo a pomáhalo mu rozumieť svetu, tieto potreby sa môžu obrátiť proti spoločenským hodnotám. Úlohou dospelých nie je potláčať kritické otázky, ale ponúkať priestor na dialóg – aby sa mladí naučili myslieť v odtieňoch, nie v extrémoch.

Prečo sú niektorí mladí voči extrémizmu zraniteľnejší

Nie je to o „zlých“ alebo „dobrých“ deťoch. Za náchylnosťou k extrémizmu stojí kombinácia viacerých psychologických a sociálnych faktorov. Medzi tie najčastejšie patria:

1. Hľadanie identity a zmyslu – potreba byť „niekým“ a niekam patriť.

Pre pedagógov:

- 💡 Sledujte, k akým skupinám sa žiak upína, či opúšťa pôvodné priateľstvá alebo sa skôr izoluje od okolia.
- 💡 Zamerajte sa na prejavy lojality ku konkrétnej skupine – symboly, slogany, oblečenie, online aktivity.

- 💡 Vytvárajte aktivity, kde môžu žiaci skúmať svoju identitu bezpečne a podporujú inklúziu v triede.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „Ako sa cítiš vo svojej skupine/partii?“
- 💡 „V čom je pre teba táto komunita dôležitá?“

2. Konformita a poslušnosť - tlak rovesníkov.

Experimenty ukazujú, že jednotliviec často prijíma postoje a správanie skupiny, aj keď s nimi pôvodne nesúhlasil.

Pre pedagógov:

- 💡 Sledujte, či žiak mení správanie len kvôli tlaku rovesníkov alebo autorít.
- 💡 Rozlišujte medzi učením sa normám skupiny a osvojením si extrémistických hodnôt.
- 💡 Podporujte diskusiu o kritickom myslení.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „Stáva sa ti niekedy, že sa prispôbujes viac, ako by si chcel/a?“
- 💡 „Ako je v tvojom okolí prijímané, keď má niekto iný názor?“

3. Túžba po uznaní a rešpekte

Extrémistické skupiny vedľa rýchlo ponúknuť pocit dôležitosti. Naplňajú neuspokojené potreby identity, uznania a zmyslu.

Pre pedagógov:

- 💡 Sledujte, či žiak hľadá uznanie, ktoré mu môže chýbať v blízkych vzťahoch.
- 💡 Podporujte alternatívne zdravé skupiny, aktivity a spôsoby sebavyjadrenia.
- 💡 Poskytujte bezpečný priestor na rozprávanie o pocitoch frustrácie, nespravodlivosti alebo hnevu.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „Čo by mali druhí robiť, aby si mal/a pocit, že ťa berú vážne?“
- 💡 „Akým človekom chceš byť o pár rokov? Za čo by si na seba chcel/a byť hrdý/á?“

4. Pociť nespravodlivosti – hnev voči systému, škole, spoločnosti.

Agresia môže byť reaktívna (v reakcii na frustrujúce situácie) alebo inštrumentálna (prostriedok k dosiahnutiu cieľa). Radikalizácia často kombinuje obe.

Pre pedagógov:

- 💡 Sledujte verbálne a fyzické prejavy agresie.

- 💡 Identifikujte situácie, kde sa agresia často objavuje (šikovanie, online konflikty).
- 💡 Zapojte školského psychológa alebo podporný tím pri opakovanom alebo eskalovanom správaní.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „Ako zvykneš reagovať, keď sa cítiš nahnevaný/á alebo zranený/á?“
- 💡 „Ako sa zvyčajne chrániš, keď ti niekto ublíži?“

5.Osamelosť alebo frustrácia – chýbajú zdravé vzťahy a emocionálna podpora.

Mladý človek, ktorý sa cíti osamelý, nevypočutý, nepochopený alebo vylúčený, môže hľadať prijatie inde – často v skupinách, ktoré mu ponúknu jednoduchý pocit spolupatričnosti a uznania. Extrémistické skupiny cielene oslovujú práve tých, ktorí sa cítia „na okraji“.

Pre pedagógov:

- 💡 Všímajte si, či sa žiak izoluje, trávi prestávky sám, má ťažkosti s nadväzovaním vzťahov.
- 💡 Vytvárajte prostredie, kde sa podporuje spolupráca, empatia a spoločné aktivity.
- 💡 Zapájajte osamelých žiakov do projektov alebo úloh, ktoré posilňujú ich sebahodnotu a kontakt s rovesníkmi.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „S kým sa v škole cítiš najlepšie?“
- 💡 „Čo by ti pomohlo cítiť sa viac súčasťou triedy?“

6. Potreba dobrodružstva – niektorých láka vzrušenie, riziko či pocit, že „robia niečo veľké“.

Dospievajúci majú prirodzenú potrebu prežívať silné emócie, skúšať hranice a hľadať výzvy. Ak nemajú bezpečný priestor na rozvoj tejto energie, môžu ju nasmerovať k riskantným či extrémnym formám správania.

Pre pedagógov:

- 💡 Všímajte si, či žiak vyhľadáva adrenalínové alebo riskantné situácie.
- 💡 Poskytujte mu možnosti pozitívneho „dobrodružstva“ – zapojenie do tímových projektov, športov, dobrovoľníctva či diskusií o spoločenských témach.
- 💡 Podporujte jeho odvahu a iniciatívu, ale pomôžte mu rozlišovať medzi odvahou a bezohľadným riskovaním.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „Kedy si sa naposledy cítil/a naozaj živý/á?“
- 💡 „Čo ťa najviac láka na aktivitách, pri ktorých skúšaš svoje hranice?“

7. Slabé kritické myslenie a mediálna gramotnosť – neschopnosť odhaliť manipuláciu.

Mládež prijíma a interpretuje informácie selektívne. Sociálne médiá môžu posilňovať extrémistické postoje a propagandu.

Pre pedagógov:

- 💡 Sledujte, aké online zdroje žiak využíva a zdieľa.
- 💡 Diskutujte o kritickom hodnotení informácií a mediálnej gramotnosti.
- 💡 Vytvárajte aktivity, kde si žiaci overujú fakty a analyzujú obsah médií.

Otázky pre žiaka:

- 💡 „Z akých zdrojov o tejto téme čerpáš?“
- 💡 „Čo ti pomáha rozlíšiť, čo je dôveryhodná informácia a čo nie?“

8. Emočná zraniteľnosť – po šikanovaní, strate, odmietnutí môžu túžiť po pomste.

Extrémistické skupiny často využívajú dehumanizáciu a predsudky, aby ospravedlnili agresiu voči iným.

Pre pedagógov:

- 💡 Sledujte verbálne prejavy voči menšinám, iným názorom alebo skupinám.
- 💡 Diskutujte s triedou o rôznorodosti, empatii a kritickom hodnotení stereotypov.
- 💡 Pracujte s konkrétnymi príkladmi z médií, aby žiaci dokázali rozpoznať manipuláciu.

Otázky pre žiaka:

Tu je vhodnejšie pýtať sa nepriamo, cez seba, aby sme sa vyhli morálnej autocenzúre:

- 💡 „Pri akých ľuďoch máš tendenciu viac sa kontrolovať?“
- 💡 „Kedy sa medzi ľuďmi cítiš prijatý/á a kedy nie?“
- 💡 „Pri akých ľuďoch a v akých situáciách máš potrebu sa chrániť?“

Čím viac z týchto faktorov sa spojí, tým väčšie je riziko, že mladý človek sa nechá ovplyvniť radikálnymi myšlienkami. Prevencia preto nezačína až pri ideológiách, ale pri podpore psychickej odolnosti, empatie a kritického myslenia.

Ďalšie rizikové životné okolnosti

Rizikové životné okolnosti predstavujú významný faktor, ktorý môže prispieť k náchylnosti mladého človeka na extrémistické myslenie či správanie. U mnohých žiakov nejde o vedomé prijatie radikálnej ideológie, ale o reakciu na dlhodobú frustráciu, bolesť alebo nedostatok bezpečia. Deti, ktoré vyrastajú v prostredí zanedbávania, násilia alebo emočnej neistoty, sa môžu ľahšie uchýliť k skupinám, ktoré im ponúkajú pocit spolupatričnosti a uznania.

Podobne aj šikanovanie a sociálna izolácia vedú k oslabeniu sebahodnoty a dôvery v druhých. Ak sa dieťa stane obeťou posmechu, vylúčenia alebo ponižovania, môže začať hľadať útočisko v komunitách, ktoré mu sľubujú rešpekt, silu a „spravodlivú odvetu“. V extrémistickej skupine tak nájde ilúziu moci ako kompenzáciu bezmocnosti, ktorú zažíva v bežnom živote.

Zvýšené riziko predstavuje aj rodinné prostredie, kde sa vyskytujú netolerantné, xenofóbne alebo autoritárske postoje. Dieťa tieto postoje často prijíma bez kritického odstupu, najmä ak sú spojené s osobou, ktorú vníma ako autoritu. V kombinácii s nízkou mierou emocionálnej podpory a slabou kontrolou rodičovských hraníc môže takýto model vytvárať živnú pôdu pre extrémistické myslenie.

Pre pedagógov je preto kľúčové byť vnímavý na sociálne a emocionálne pozadie správania žiaka, nielen na jeho vonkajšie prejavy. Citlivé rozhovory, podpora školského psychológa a spolupráca s rodinou môžu výrazne znížiť riziko, že sa dieťa v procese hľadania identity prikloní k radikálnym riešeniam.

Ochranné faktory, ktoré znižujú riziko radikalizácie:

- Bezpečná vzťahová väzba a podporné vzťahy s dospelými
- Otvorené prostredie pre diskusiu a vyjadrenie názorov
- Schopnosť empatie a perspektívneho myslenia
- Kritické myslenie a mediálna gramotnosť
- Sebareflexia a schopnosť zvládať frustráciu
- Pozitívne skupinové väzby (napr. šport, dobrovoľníctvo, záujmové komunity)
- Prevencia v školskom prostredí a diskusie s odborníkmi

3.1 Čo sa deje v mysli a prežívaní človeka v procese radikalizácie?

1. Pocit ohrozenia, nespravodlivosti a frustrácie

Proces často začína negatívnym emočným zážitkom – pocitom, že svet je nespravodlivý, že človek nikam nepatrí, že ho spoločnosť, autority či rovesníci ponížujú alebo ignorujú. Psychologicky ide o aktiváciu potreby po zmysle a kontrole – človek hľadá niečo, čo mu dá vnútorný poriadok a význam.

🧠 V mysli:

„Svet nedáva zmysel. Nikto mi nerozumie. Niečo musí byť zle – a niekto za to môže.“

🧑 **Emócie:** *bezmocnosť, hnev, hanba, úzkosť, frustrácia, pocit samoty, potreba nejako konať..*

2. Hľadanie zmyslu a nového rámca porozumenia svetu

V tejto fáze človek hľadá vysvetlenia – a tu prichádzajú ideológie alebo skupiny, ktoré ponúkajú jednoduché odpovede: „Ty trpíš preto, že oni môžu všetko.“ Ideológia prináša kognitívne ukotvenie – človek dostane jasný rámec dobra a zla, priateľa a nepriateľa.

🧠 V mysli:

„Teraz tomu konečne rozumiem. Nie som blázon, systém je zhnitý.“

🧑 **Emócie:** *úľava, nadšenie, pocit zmyslu.*

3. Nová skupinová identita

Človek začína byť emocionálne previazaný s komunitou, ktorá ho prijíma. Prežíva sociálne uznanie, spolupatričnosť a identitu, ktorú predtým postrádal. To je veľmi silný moment – aktivujú sa tie isté mozgové centrá ako pri zamilovaní.

🧠 V mysli:

„Konečne niekam patrí. Konečne som niekto.“

🧑 **Emócie:** *hrdosť, spolupatričnosť, zmysel, pocit moci.*

4. Kognitívna uzavretosť a polarizácia

Postupne sa začína „my“ verzus „oni“ myslenie.

Informácie, ktoré nezapadajú do nového rámca, sa odmietajú alebo reinterpretovali (tzv. confirmation bias- sklon všímať si len to, čo potvrdzuje naše názory, a prehliadať informácie, ktoré im odporujú). Emocionálne sa človek čoraz viac oddeľuje od empatie k druhým.

🧠 **V myslí:**

„My máme pravdu, oni klamú.“ „Nemôžeš im veriť.“

🧡 **Emócie:** *pohrdanie, morálna nadradenosť, strach z „iných“.*

5. Morálne ospravedlnenie násilia

V tejto fáze sa mení morálne uvažovanie – násilie sa začína javiť ako legitímny alebo dokonca nutný čin. Násilie sa interpretuje ako „obrana“, „očista“ alebo „spravodlivý boj“. Dochádza k tzv. dehumanizácii – obeť už nie je človek, ale „nepriateľ“, „škodca“, „zradca“.

🧠 **V myslí:**

„Nie som agresor, som obranca.“ „Ak neurobím nič, budem zradca.“

🧡 **Emócie:** *hnev, povinnosť, eufória z „správnej veci“.*

6. Akceptácia a vykonanie násilného činu

Keď sa pridá osobný alebo skupinový tlak (napr. potreba dokázať lojalitu), človek je schopný prejsť k činu. Často je v stave depersonalizácie – neprežíva čin ako vlastný, ale ako súčasť „vyššieho poslania“. Adrenalin, skupinová eufória a viera v morálnu oprávnenosť činu znižujú zábrany.

🧠 **V myslí:**

„Musím to urobiť, pre nás, pre spravodlivosť.“

🧡 **Emócie:** *strach potlačený zmyslom pre povinnosť, pocit výnimočnosti, neskôr aj prázdnota alebo trauma.*

7. Upevnenie alebo pochybnosti

Po čine môže nastať dvojitý proces: buď sa identita upevní („som bojovník“) alebo sa dostavia pochybnosti, pocity viny, trauma (napr. u tých, ktorí neskôr deradikalizujú).

Oblasť	Zmena počas procesu
Identita	Od „stratený“ → k „vyvolený“
Emócie	Od hanby a bezmocnosti → k hnevu a eufórii
Myslenie	Od otvorenosti → ku kognitívnej uzavretosti a polarizácii
Morálka	Od univerzálnej empatie → k morálnemu ospravedlneniu násilia
Vzťahy	Od izolácie → ku skupinovej závislosti
Sebahodnota	Od pochybností → k ilúzii moci a dôležitosti

Na záver:

Radikalizácia nie je náhly čin, ale proces – často tichý, postupný a motivovaný psychologickými potrebami, ktoré poznáme všetci: túžbou po uznaní, spravodlivosti a zmysle. Prevencia preto nie je len o boji proti nenávistným ideológiám, ale o podpore mladých ľudí, aby tieto potreby dokázali naplňať zdravým spôsobom – v bezpečnom prostredí, ktoré im umožní cítiť sa prijatí, vypočutí a dôležití.

Aktuálne formy a témy radikalizácie

4. Aktuálne formy a témy radikalizácie

Štvrtá kapitola sa venuje širokej a dynamicky sa meniacej téme online prostredia mladých ľudí, ktorého neoddeliteľnou súčasťou je aj radikalizácia. Najväčšiu zmenu priniesol rozmach moderných informačných technológií a ich masové používanie mladými ľuďmi. Hoci radikalizácia neprebíha výlučne v online prostredí, práve internet v súčasnosti predstavuje jej hlavný priestor. Okrem zrýchlenia procesu radikalizácie sa mení aj forma organizovanosti extrémistov. Kým v 90. rokoch fungovali hlavne lokálne skupiny či partie, dnešný extrémizmus sa presunul do anonymných online komunít. Lokálny rozmer slabne - radikalizácia prebieha v prakticky neobmedzenom priestore. Napríklad, už spomínaný Juraj K. zo Zámockej bol inšpirovaný brutalitou Brentona Tarranta z Nového Zélandu a sám sa stal zdrojom inšpirácie pre ďalších násilných extrémistov po celom svete.

Hlavný cieľ politicky motivovaných extrémistov sa však nemení - chcú oslabiť či rozvrátiť demokratický systém a nahradiť ho iným. Ich myšlienky sú postavené na nepriateľstve, nenávisti a vytváraní obrazu nepriateľa. Príčiny či motivácie radikalizácie sa tiež nemenia. Tak ako v minulosti, aj dnes sú obeťami radikalizácie zraniteľní jedinci, často sociálne izolovaní, túžiaci po uznaní, prijatí a pocite spolupatričnosti. Faktory radikalizácie sú aj dnes rôznorodé, zahrňujúce psychologické, sociálne, politické, náboženské alebo osobnostné. Ich nešťastná kombinácia môže postupne viesť k tomu, že z obyčajného chlapca či dievčaťa sa stane terorista pripravený spáchať násilie.

Dobrou správou pre pracovníkov prvej línie je, že radikalizácia naďalej zostáva procesom. Extrémistom sa človek nestane zo dňa na deň. Aj keď môže byť rýchlejšia v digitálnom prostredí, stále je priestor na **včasnú intervenciu a zachytenie signálov**.

Kľúčové riziká online radikalizácie pre pracovníkov prvej línie

1. Znižovanie veku kontaktu s extrémizmom cez nové kanály

Už 11- až 12-ročné deti prichádzajú cez herné, diskusné či livestreamové platformy do styku s extrémistickým obsahom, ako

sú symboly (napr. hákové kríže), nenávistné vtipy voči menšinám (meme-kultúra) či odkazy na extrémistické komunity.

2. Nephľadnosť procesu radikalizácie

Mladý človek môže v offline živote pôsobiť úplne nenápadne, no v online komunite pod utajenou identitou vystupovať agresívne, podporovať násilie alebo byť súčasťou radikalizačného ekosystému

3. Ťažká identifikácia nebezpečných aktérov

Verbovači, ideológovia či propagandisti často pôsobia anonymne a bez jasne určenej štruktúry či hierarchie. Často dochádza k samoradikalizácii, keď sa extrémistický materiál a propaganda samovoľne šíria priestorom bez priameho riadenia aktérov. Mladí ľudia si ho medzi sebou preposielajú, komentujú a normalizujú.

4. Presah online radikalizácie do reality

Primárnym cieľom extrémistov je vykonať násilie offline. Online priestor slúži najmä na prípravu, plánovanie a mobilizáciu, pričom plánované aktivity majú za cieľ spôsobiť čo najväčšie škody, resp. dosah.

V nasledujúcej tabuľke je porovnanie offline radikalizácie, prevládajúcej v 90. rokoch 20. storočia, s radikalizáciou v súčasnosti, ktorá sa presunula do online priestoru. Uvedené charakteristiky počítajú s istým zjednodušením a zovšeobecnením, naznačujú však zásadné rozdiely v podobe radikalizácie v minulosti a dnes, ktoré sú dané práve zmenou prostredia, v ktorom k radikalizácii dochádza.

Tabuľka č. 4: Porovnanie offline a online radikalizácie

	offline radikalizácia (najmä 90. roky 20. st.)	online radikalizácia (súčasnosť)
trvanie radikalizácie	cca 8 rokov (cez osobné kontakty a návštevy, koncerty, pose- denia); priebeh môže byť spomalený alebo zrýchlený	cca 5 rokov (zrýchlený proces vďaka okamžitému prístupu k obsahu a komu- nitám); priebeh môže byť spomalený alebo zrýchlený
katalyzátor radikalizácie (urýchlovač)	dynamika skupiny, charakter a schopnosti vodcu	algoritmy sociálnych sietí, dynamika online skupiny

	offline radikalizácia (najmä 90. roky 20. st.)	online radikalizácia (súčasnosť)
typ organizácie	formálne či neformálne skupiny (partie, občianske združenia), často lokálne (napr. Národný odpor)	neformálne globálne online siete bez pevnej organizácie, autonómni jednotlivci, anonymné online komunity
imidž	výrazný, ľahko rozpoznateľný (napr. maskáčové nohavice, vyholené hlavy, tetovania so symbolikou)	menej relevantný fyzický vzhľad; bežný strih či dokonca dlhšie vlasy, oblečenie módnych značiek; digitálna identita – symboly, memy, avatary
kultúrna identita	subkultúra Nazi Skinheads, prípadne futbaloví chuligáni alebo hudobná subkultúra (NS black metal)	rôzne online komunity so špecifickým jazykom (humorom), vizuálnou kultúrou (napr. meme) a formami vyjadrovania (blogy, vlogy, livestreamy, herné servery, atď...)
typ radikalizácie	zhora-nadol, riadená organizáciou alebo vodcom	organická; sieť aktérov, často autonómna (samoradikalizácia); bez výrazného vplyvu aktérov
kanály radikalizácie	ziny, koncerty, krčmy, futbalové zápasy, stretávky; prvý kontakt s extrémistickým obsahom cez voľne dostupné vtipy, hudbu	herné platformy, sociálne siete (Discord, Youtube Telegram), špecifické diskusné platformy (napr. 4chan, 8kun), Darkweb, livestream (Twitch); prvý kontakt s extrémistickým obsahom cez ironický humor, extrémistické meme
počiatočný vek radikalizácie	individuálne, približne od 15 rokov (stredná škola)	individuálne, často 13-14 rokov (posledné ročníky základných škôl); prvý kontakt s extrémistickým obsahom už 11 - 12 rokov

	offline radikalizácia (najmä 90. roky 20. st.)	online radikalizácia (súčasnosť)
prejavy	výrazné nenávistné prejavy, verbálna aj neverbálna agresivita, kolektívne akcie	offline: často nenápadné prejavy aj vzhľad; opatrnosť a zdržanlivosť pri komunikácii kontroverzných tém online: humor, trolling, irónia, meme, dvojité významy, anonymita
intenzita násilia (ak je prítomné)	lokálne násilnosti, výtržníctvo, ublíženia na zdraví, zriedka s následkom smrti.	masové útoky, bombové útoky, sabotáže, terorizmus (veľké škody a dopad)
typ násilnej akcie / modus operandi (ak je prítomné)	bitky, výjazdy, skupinové útoky	osamelí vlci (<i>lone wolves</i>) - zo strategických dôvodov (utajenie akcie)
rekrutácia	osobné stretnutia, podnet známych ľudí zo scény	online komunikácia, často anonymná; cez technológie (algoritmy, influenceri, ozvenové komory); postupná (cez výzvy, komunity, humor...)
sociálny status/ vzdelanie	prevažne nižšia sociálna trieda; nižšie vzdelanie/ intelektuálna výbava	rast zastúpenia vzdelaných jednotlivcov s výbornou jazykovou kompetenciou; rôzne sociálne a vzdelanostné profily
identifikácia zradikalizovaného jednotlivca	miestna a osobná znalosť zo strany polície; spolupráca na identifikácii s miestnymi aktérmi.	špecializované tímy pracujúce aj v online prostredí; spolupráca so zahraničnými partnermi

Zdroj: vlastné spracovanie

4.1 Aktuálne témy a varovné signály radikalizácie

Záujem o politické alebo ideologické témy sám o sebe neznamená radikalizáciu, môže však predstavovať varovný signál. Najmä mladí ľudia dnes čerpajú informácie prevažne zo sociálnych sietí. Algoritmy

týchto platforiem často vytvárajú informačné bubliny, v ktorých používatelia dostávajú opakovane len jeden typ obsahu. Postupne sa tak môžu uzatvárať pred inými názormi, čo môže viesť aj k odcudzovaniu sa od priateľov či príbuzných.

V krajnom prípade môže dlhodobé vystavenie radikalizačným témam viesť až k tragickým následkom. Príkladom je útok v meste Christchurch na Novom Zélande, pri ktorom páchatel Brenton Tarrant zavraždil 51 moslimov. Tarrant vychádzal z konšpiračnej teórie „great replacement“, podľa ktorej je pôvodné obyvateľstvo západných krajín systematicky nahrádzané prisťahovalcami a menšinami. V pravicovo-extrémistickom prostredí sa tento naratív spája najmä so strachom o tzv. „bielu rasu“ a kultúrnu identitu.

Zastrešujúcou konšpiračnou témou viacerých radikalizačných naratívov je tzv. „red pill“. Tento pojem označuje údajné „prebudenie“ k pravde, ktorá má byť skrývaná mainstreamovými médiami, školstvom alebo inštitúciami. Metaforicky platí, že po „užití červenej pilulky“ má človek pochopiť, ako svet „v skutočnosti funguje“ a kto ho riadi. Podľa týchto predstáv existuje tajomná elita ovládajúca svetové dianie a obmedzujúca suverenitu občanov či národných štátov. Za túto elitu bývajú označovaní napríklad Židia, „židojašteri“, banky, farmaceutické firmy, globalisti alebo bohatí oligarchovia (napr. George Soros). Skutočná realita sa má podľa tohto výkladu zásadne líšiť od toho, čo sa prezentuje v médiách alebo v učebniciach, pričom prívrženci odporúčajú sledovať „alternatívne“ informačné kanály, ktoré majú k tomuto poznaniu viesť.

Súčasťou konšpiračných a radikalizačných naratívov je aj nedôvera voči autoritám – médiám, vzdelávacím inštitúciám či orgánom štátu. Tento postoj prispieva k oslabovaniu dôvery a sociálneho kapitálu, čo extrémistické skupiny často využívajú na podporu aktivít smerujúcich k nepokojom a destabilizácii spoločnosti. V niektorých prípadoch ide o podporu tzv. militantného akcelerationizmu, ktorý otvorene pracuje s myšlienkou urýchlenia kolapsu demokratického systému.

Medzi mladými zároveň rastie popularita mizogýnie (pohrdanie, resp. nenávisť voči ženám) a odporu voči politickej korektnosti, často prezentovaného ako boj za „slobodu slova“. Významnú úlohu v tomto smere zohrávajú influenceri na sociálnych sieťach (napr. Andrew Tate alebo Filip Fiki Sulík), ktorí posilňujú rodové stereotypy, spochybňujú rovnosť pohlaví a relativizujú nenávistné prejavy.

Varovné signály v súvislosti s radikalizačnými témami:

- výlučné spoliehanie sa na sociálne siete alebo alternatívne informačné kanály pri získavaní informácií
- odmietanie „mainstreamových“ médií bez schopnosti argumentovať alebo diskutovať
- opakované odkazy na konšpiračné teórie (napr. ovládanie sveta, skryté príčiny konfliktov)
- používanie špecifického jazyka a výrazov (napr. „prebudenie“, „otvorenie očí“, ilumináti, veľký reset, vymazanie a i.)
- silná nedôvera voči vedcom, učiteľom, médiám alebo štátnym inštitúciám, prípadne presvedčenie, že „nikomu sa nedá veriť“
- postupné uzatváranie sa pred odlišnými názormi a odmietanie dialógu; presvedčenie o výlučnom poznaní pravdy
- opakujúce alebo stupňujúce sa konflikty s rovesníkmi či rodinou kvôli politickým témam
- zosmiešňovanie alebo dehonestovanie žien, feministiek či menšín
- opakované a vyhrotené kritizovanie politickej korektnosti alebo obmedzovania slobody slova
- zľahčovanie nenávisti cez humor alebo iróniu

Uvedené prejavy samy osebe neznamenajú radikalizáciu, ale môžu signalizovať zvýšenú zraniteľnosť a potrebu zvýšenej pozornosti zo strany pracovníkov prvej línie.

Videohry, humor a symboly: nenápadné cesty online radikalizácie

5. Videohry, humor a symboly: nenápadné cesty online radikalizácie

Piata kapitola nadväzuje na predchádzajúci rozbor online prostredia mladých ľudí a zameriava sa na hranie digitálnych hier, humor a symboly ako súčasť ich každodenného života.

Výskum realizovaný na Slovensku z roku 2020 ukazuje, že až 80 % ľudí vo veku nad 15 rokov hralo alebo hrá digitálne hry. Skúsenosti z práce s mladými ľuďmi naznačujú, že pre mnohé deti sú videohry jedným z najvyhladávanějších spôsobov trávenia voľného času, bez ohľadu na to, či ide o žiaka s dobrým alebo horším prospechom, utiahnutého alebo komunikatívneho. Samotné hranie videohier má rozhodne aj pozitívne stránky (napr. zlepšovanie motoriky a sústredenia) a v zásade sa nepovažuje za príčinu radikalizácie. Z hľadiska radikalizácie však treba zvážiť niektoré riziká.

Riziká trávenia času na herných platformách z hľadiska radikalizácie

1. Inšpirácia videohrami a znižovanie citlivosti

Hranie akčných online hier, najmä tých z perspektívy strelca (FPS), môže u niektorých hráčov za určitých podmienok znižovať citlivosť na simulované násilie a vytvárať silný pocit splynutia hráča s hernou postavou. V ojedinelých prípadoch môžu tieto hry slúžiť ako zdroj inšpirácie pri plánovaní a realizácii násilných činov. Už spomínaní teroristi, Anders Breivik a Brenton Tarrant, v istom období hrávali niekoľko hodín denne akčné hry. Ich správanie počas útokov kopirovalo ich zvyky z herného prostredia (napríklad “ozdobovanie” zbraní, taktické postupy). Aj keď hranie hier, resp. možná strata citlivosti, predstavuje len doplnkový faktor, v odborných analýzach sa uvažuje, či dlhodobé hranie akčných hier mohlo prispieť k určitému odosobneniu počas útoku.

2. Extrémizmus v hernej online komunite

Deti dnes vo väčšine prípadov nehrajú osamotene ako v minulosti. Pracovníci prvej línie alebo rodičia majú často mylne predpokladajú, že dieťa je samotárske, lebo trávi čas len za počítačom. Nemusí to tak byť. Cez počítačové hry sa spoznávajú s inými ľuďmi, komunikujú

s nimi buď priamo v hrách (cez chat) alebo cez iné platformy (napr. sociálna sieť Discord).

Hráči hier môžu prísť do kontaktu aj s extrémistami, ktorí ich rôznymi manipuláciami a postupným vytváraním závislosti (tzv. grooming) vystavujú nenávisnému obsahu alebo sa ich snažia presunúť do uzavretých, prípadne slabo regulovaných online skupín (tzv. channeling). Herné prostredie je aj vďaka anonymite a nízkej transparentnosti vyhľadávaným priestorom pre náborové akcie extrémistov. Nachádzajú sa tu aj zraniteľní a ovplyvniteľní jedinci hľadajúci záchrancu, uznanie či slávu.

3. Gamifikácia s extrémistickým obsahom

Gamifikácia označuje prenášanie herných mechanizmov do každodenného života. Mladí ľudia sú v hrách zvyknutí dosahovať levely, postupovať vyššie, získavať odmeny za svoje výkony. Vytvára sa dojem „misie“ alebo „úlohy“, ktorá dáva zmysel a prináša uznanie, avšak niektoré online výzvy môžu mať aj zdravotné riziká (napr. paracetamolová výzva) alebo obsahovať skrytý ideologický či extrémistický rozmer.

4. Normalizácia agresívnej komunikácie v herných komunitách

Vo všeobecnosti sa časť online komunít mladých vyznačuje aj ironickým a cynickým humorom, trollingom, vulgárnou a agresívnou komunikáciou. V niektorých online komunitách sa vo väčšej miere objavujú nepriateľské postoje proti ženám či menšinám, ktoré sú objektom posmechu a ponižovania.

Uvedené riziká herného prostredia sú však zvládnuteľné. V nasledujúcej časti ponúkame niekoľko odporúčaní, ktoré môžu pomôcť pri ich včasnom zachytení a riešení.

Ako čeliť rizikám herného prostredia?

1. Nezakazovať videohry

Samotné hranie videohier môže prispievať k zdravej socializácii. Zákaz hrania videohier s cieľom ochrániť dieťa pred hrozbami online prostredia môže viesť k jeho vylúčeniu z kolektívu, keďže mnohí spolužiaci či rovesníci komunikujú a trávajú čas najmä na herných platformách. A práve sociálne vylúčenie je jedným z rizikových faktorov radikalizácie.

Hry ako Fortnite, Minecraft, Counter Strike či Brawl Stars nie sú extrémistické, no môžu byť miestom, kde sa extrémista vyskytne. Dôležitá je ostražitosť a poznanie prostredia.

2. Získať informácie o hre, ktoré dieťa hrá.

- Akú úlohu v hre má a čo je jej cieľom?
- Na akej platforme hrá? (mnohé spoločnosti, ako napr. Epic Games, sú spoľahlivé, dbajú na moderáciu obsahu a elimináciu nenávistného obsahu)
- S kým komunikuje počas hry? “Stretáva” sa tam s konkrétnym človekom? Čo o ňom vieme? Stretávajú sa aj mimo online prostredia?
- väčšina hier má aj online chat. Je tento chat moderovaný? Navštevuje dieťa aj rôzne diskusie k hrám, livestreamy (živé vysielania iných hráčov, ako napr. Twitch) alebo sociálne siete pre hráčov (napr. Discord) ?

3. Komunikovať s insiderom – človekom, ktorý pozná herné prostredie

Online prostredie môže byť pre pracovníkov v prvej línii náročné a neprehľadné. Dôveryhodný človek z vnútra herného prostredia môže upozorniť na riziká, vysvetliť mechanizmy hernej komunity a odporučiť, na čo sa zamerať pri práci s dieťaťom. Vie poradiť aké otázky sa dieťaťa opýtať, aby bolo možné odhaliť začínajúci proces radikalizácie.

4. Zahrať si hru s deťmi

Deti ocenia, že dospelí majú záujem o ich svet a môžu tak prezradiť viac, ako keď cítia odpor či nedôveru k ich hraníu. Je však potrebné, aby to bolo zo strany dieťaťa vnímané ako dôveryhodné a akceptované. V zahraničí sa napríklad do hier zapájajú aj policajti, ktorí tak budujú dôveru a zvyšujú bezpečnosť mladých v online priestore.

5. Zvyšovanie odolnosti voči extrémistom a nenávistnému obsahu

Zvyšovanie odolnosti je snád' najdôležitejšie a najefektívnejšie riešenie pri prevencii radikalizácie na online platformách. Vedie cez kvalitné voľnočasové aktivity, stabilné a podporujúce sociálne väzby, budovanie mäkkých zručností, rozvoj kritického myslenia či informačnej a digitálnej gramotnosti. U mladých ľudí sa tak zlepšuje schopnosť rozpoznáť rizikové správanie či škodlivý obsah, s ktorým sa môžu stretnúť v hernom prostredí.

5.1 Humor, meme a symboly

Humor a zábava predstavujú bežný spôsob komunikácie v online komunitách mladých. Obľúbené, hoci nie vždy spoločensky akceptované, sú najmä irónia, cynizmus či sarkazmus. V online diskusiách sa často objavuje aj trolling, teda zámerné provokovanie či vyvolávanie konfliktov.

Z hľadiska komunikačných nástrojov nadobúdajú čoraz väčší význam vizuálne formy, predovšetkým videá, memy a symboly, vrátane emotikonov (emoji). Extrémistickí aktéri totiž aktívne reflektujú aktuálne trendy online komunikácie, aby dokázali zaujať potenciálnych sympatizantov a aktivistov z radov mladých ľudí.

Emoji - (emotikony) sú malé grafické symboly používané v digitálnej komunikácii (správy, sociálne siete, chaty. Vyjadrujú emócie, postoje, reakcie, predmety alebo situácie. Slúžia na doplnenie alebo nahradenie textu a pomáhajú rýchlo a zrozumiteľne sprostredkovať význam správy. V extrémistickom kontexte môžu mať nenávistný význam (napr. dva blesky ako propagácia SS jednotiek, symbol OK ako nadradenosť bielej rasy, atď.)

Meme - Meme sú výrazové prostriedky – obrázky, videá, texty alebo ich kombinácie – ktoré nesú určitý vtip, myšlienku alebo hodnotu. Rýchlo sa šíria po internete, pričom sa často ďalej upravujú a prispôbujú novým kontextom. Ich význam sa môže meniť v závislosti od prostredia a publika, v ktorom sa používajú. Meme často slúžia na komentovanie spoločenských či politických tém a môžu fungovať ako jednoduchý, ale účinný nosič postojov, emócií alebo ideológií.

Špecifiká humoru, meme a symbolov v kontexte radikalizácie

1. Strata zábran (tzv. online disinhibition effect)

Online prostredie dáva mladým ľuďom pocit anonymity a bezpečia. Majú dojem, že „ich nikto nevidí“ a že za svoje slová nenesú skutočné následky. To výrazne znižuje ich zábrany. Ľahšie si dovoľia útočiť na iných, zosmiešňovať ich alebo používať drsný či nenávistný humor.

Humor pritom často pôsobí nevinne, ako vtip, meme alebo irónia. Práve preto si mladí ľudia nemusia uvedomiť, kedy už prekračujú hranicu a ubližujú konkrétnym ľuďom alebo skupinám. Humor tak môže byť prvým krokom k radikalizácii.

2. Tvárnosť humoru a vizuálnych prejavov

Humor, meme a symboly sú zradné, pretože často nemajú jednoznačný význam. Ten istý obrázok alebo vtip môže pôsobiť nevinne, ironicky, ale aj otvorene nenávisťne. Táto nejednoznačnosť sťažuje rozpoznanie nenávisťných prejavov zo strany dospelých či inštitúcií. O to dôležitejšie je sledovať kontext a publikum, v ktorom sa obsah šíri.

Typickým príkladom je postava žabiaka Pepeho (Pepe the Frog). V extrémistickom prostredí sa objavuje v rôznych podobách – niekedy ako pozitívny symbol extrémistickej ideológie (napr. v spojení s Adolfom Hitlerom), inokedy ako nástroj zosmiešňovania alebo dehumanizácie „nepriateľa“, napríklad prostredníctvom rasových stereotypov. Skutočný význam týchto symbolov je často zrozumiteľný len zasväteným členom komunity.

3. Znečitlivenie diskriminácie a nenávisti humorom

Humor je silný nástroj na znečitlivenie nenávisti. Ak sú predsudky a nenávisťné postoje podané formou vtipu, publikum ich ľahšie prijíma a prestáva ich vnímať ako problém. Smiech znižuje ostražitosť a otupuje empatiu. Opakované zdieľanie takéhoto humoru postupne posúva citlivosť. To, čo bolo kedysi neprijateľné, sa stáva normálne, a to aj mimo priestoru vtipu a zábavy.

Typickým príkladom sú protižidovské vtipy, v ktorých sa Židom opakovane pripisujú stereotypy ako lakomstvo či manipulácia. Aj keď sú prezentované „len ako sranda“, dlhodobo upevňujú negatívny obraz celej skupiny. To platí rovnako pre vtipy o Rómoch, migrantoch, LGBTIQ+ ľuďoch či iných menšinách.

4. „Bol to len vtip“ – ospravedlňovanie nenávisti

V praxi je častým problémom popieranie úmyslu. Ľudia, ktorí šíria nenávisťný obsah, sa často bránia tvrdením, že išlo „len o humor“, iróniu alebo nadsádzku. Tým si vytvárajú priestor, ako sa vyhnúť zodpovednosti a komunikujú tak, aby nemuseli niesť následky svojho konania.

Tento jav je často viditeľný aj v školskom prostredí. Napríklad žiak zdieľa rasistické meme o Rómoch a po upozornení tvrdí, že to bol „len vtip“.

5. Mobilizácia a verbovanie cez humor

Humor je pre mladých prirodzene prítiažlivý a často vyhľadávaný. Extrémistické skupiny ho preto využívajú na oslovenie a zapájanie nových členov. Provokatívny, cynický alebo čierny humor sa ľahko

spája s násilím a nenávisťou. V online priestore sa tak pri zdieľaní posmešných alebo urážlivých meme o LGBTIQ+ ľuďoch či iných skupinách môžu mladí ľudia bez extrémistického pozadia dostať do kontaktu s verbovačmi z extrémistických skupín. Títo aktéri často nadväzujú kontakt nenápadne, podporujú „humor“ a postupne posúvajú komunikáciu smerom k radikálnejším postojom.

6. Humor ako nástroj propagandy

Propaganda je pre extrémistické hnutia kľúčová. Ich cieľom nie je osloviť len presvedčených stúpencov, ale postupne ovplyvniť čo najširší okruh ľudí. K rozvratu demokratickej spoločnosti totiž dochádza vtedy, keď proti systému začne vystupovať širšia skupina ľudí.

Humor, memy a emoji umožňujú šíriť tieto myšlienky nenápadne a „zábavnou“ formou, aj medzi mladými ľuďmi, ktorí sa sami nepovažujú za súčasť extrémistického prostredia. Tento štýl komunikácie sa objavuje napríklad v manifestoch páchateľov násilných útokov, kde sa môžu objavovať prvky humoru, irónie alebo vizuálne odkazy, napríklad memy. Ich cieľom je inšpirovať a povzbudzovať ďalších potenciálnych páchateľov, šíriť extrémistické myšlienky atraktívnou formou a posilňovať mediálnu pozornosť venovanú samotným útokom a ich páchateľom.

7. Humor a symboly ako nástroj vnútornej komunikácie

Keďže extrémistické hnutia nemôžu otvorene komunikovať navonok bez rizika sankcií, vnútorná komunikácia zohráva kľúčovú úlohu pri šírení ideológie a udržiavaní súdržnosti skupiny. Prebieha najmä prostredníctvom špecifického insiderského jazyka, kódovaných výrazov, symbolov, humoru či meme, ktorým rozumejú predovšetkým členovia alebo sympatizanti hnutia. Tento spôsob komunikácie posilňuje kolektívnu identitu, pocit spolupatričnosti a zároveň slúži na odlíšenie „nás“ od „nich“. Porozumenie interným vtipom a symbolom sa tak stáva znakom príslušnosti ku skupine.

8. Humorom proti politickej korektnosti

Cynický, čierny či stereotypný humor môže u časti mladých ľudí fungovať ako forma odporu voči politickej korektnosti, ktorú vnímajú ako obmedzovanie slobody prejavu a individuálnej autonómie. Neochota akceptovať hranice humoru o menšinách a iných citlivých témach sa môže postupne premeniť na širší odpor voči „systému“. V tomto kontexte sa mladí ľudia môžu stať prirodzenými spojencami antisystémových aktérov, ktorí ich odmietanie politickej korektnosti

aktívne podporujú, legitimizujú a využívajú na presadzovanie vlastných cieľov.

Symboly (emoji)

Nenávistné symboly neslúžia len na vyjadrenie rasistických, antisemitských alebo extrémistických postojov; ich cieľom je aj vyvolávať strach a pocit ohrozenia u konkrétnych skupín. Symbolika zároveň uľahčuje nábor a mobilizáciu nových členov, keďže umožňuje jednoduchšie nadviazať kontakt s ľuďmi, ktorým sú tieto symboly blízke. Vo vnútri skupín symboly posilňujú identitu, spolupatričnosť a vnútornú súdržnosť, čo je ešte výraznejšie v prípadoch, keď je činnosť skupiny protizákonná alebo odmietaná väčšinou spoločnosti.

Symboly možno rozdeliť na:

prevzaté – vznikli mimo extrémistického prostredia (napr. železný kríž, tzv. Iron Cross); pri ich hodnotení je kľúčový kontext použitia, motivácia a úmysel.

pôvodné – sú špecifické pre extrémistické hnutia (napr. slogan „white power“); majú zvyčajne jeden, jednoznačný význam.

Používaná symbolika a oblečenie sa často menia a prispôbujú právnym rámcom aj verejnému tlaku, čo sťažuje orientáciu v aktuálnych trendoch. Extrémisti neustále vytvárajú nové symboly, na ktoré zákony alebo opatrenia nedokážu pružne reagovať.

V pravicovo-extrémistickom prostredí sa v súčasnosti využíva symbol „OK“, ktorý je bežne používaný aj mimo extrémistického kontextu. Gesto sa ukazuje jednou alebo oboma rukami a tvorí ho kruh vytvorený palcom a ukazovákom, pričom ostatné tri prsty sú vystreté. V bežnej komunikácii vyjadruje súhlas, potvrdenie alebo spokojnosť. Používajú ho napríklad potápači na signalizovanie, že je všetko v poriadku, basketbalisti pri oslave úspešnej strely z väčšej

vzdialenosti (tzv. trojky) a poznajú ho aj nepočujúci v posunkovej reči ako znak súhlasu.

V extrémistickom kontexte však bolo toto gesto zámerne využívané ako skratka pre „WP“ (white power), pričom tvar prstov má symbolizovať písmená W (tri vystreté prsty) a P (kruh vytvorený palcom a ukazovákom). Gesto sa používa aj vo forme emoji. Existuje množstvo dôkazov, že žiaci na Slovensku toto gesto poznajú a používajú. Samotné gesto však nemusí nevyhnutne znamenať podporu konkrétnej nenávisťnej ideológie, hnutia či aktérov; vždy je vhodné skúmať kontext jeho použitia a vylúčiť iné motivácie žiakov, napríklad snahu zaujať alebo provokovať.

Ako pracovať s humorom, memami a symbolmi pri riziku radikalizácie

1. Zachytiť a porozumieť

- 💡 V prípade nejasného alebo neznámeho obsahu je vhodné overiť jeho pôvod, význam a kontext, v ktorom sa používa. Niektoré vtipy alebo obrázky môžu na prvý pohľad vyzeráť nevinne, no v určitých online komunitách nesú skryté odkazy alebo extrémistické významy. K tomu môže napomôcť niekto, kto je pre pracovníkov prvej línie dôveryhodný a v online prostredí sa veľmi dobre orientuje (tzv. insider).

2. Vnímať kontext a motivácie

- 💡 Dôležité je zisťovať, prečo mladý človek rizikový, hoci trebárs zábavný, obsah zdieľa, na akých platformách sa s ním stretáva, a do akej miery sa u neho stereotypné alebo nenávisťné prejavy objavujú napríklad aj pri vážnych rozhovoroch alebo názorových diskusiách.

3. Nepodceňovať dopad

- 💡 Nebagatelizovať humor či symboliku, ktorá ponižuje alebo útočí na menšiny či iné zraniteľné skupiny. Je dôležité vysvetľovať, že aj vtipy či neverbálne prejavy môžu ubližovať ľuďom, ktorí k týmto skupinám patria, a prispievať k normalizácii predsudkov a nenávisťi.

4. Reagovať primerane

- 💡 Primárnou reakciou by nemal byť trest alebo represia. Tvrdý zásah môže mladí ľudia vnímať ako útok na svoju slobodu

prejavu a identitu, čo môže viesť k vzdoru alebo uzatvoreniu sa. Zároveň je však potrebné sa voči nenávisťnému obsahu jasne vymedziť a viesť otvorenú diskusiu o hraniciach humoru, zodpovednosti a dôsledkoch takýchto prejavov.

5. Sledovať vývoj a opakovanosť

- ⦿ Varovným signálom môže byť situácia, keď sa humor či využívanie symboliky postupne stáva drsnejším, častejším alebo je systematicky namierený proti tej istej skupine. V takých prípadoch je namieste zvýšená pozornosť a intervencia.

Od provokácie k extrémizmu: identifikácia a intervencia

6. Od provokácie k extrémizmu: identifikácia a intervencia

Šiesta kapitola má výrazne praktický charakter. Zameriava sa na identifikáciu rizikového správania a ponúka rámce, ako naň primerane reagovať. Dospievajúci často skúšajú hranice – vo vyjadrovaní, obliekaní, v názoroch, aj v používaní symbolov. Provokácia, irónia či hľadanie pozornosti sú bežnou súčasťou vývinu. V predchádzajúcich kapitolách sme si vysvetlili, že nie každý, kto povie niečo radikálne, je automaticky extrémista. Na druhej strane, banalizovanie prejavov nenávisti môže viesť k ich znormalizovaniu. Úlohou pracovníkov prvej línie nie je okamžite súdiť, ale vnímať vývinový kontext, frekvenciu a zámer správania.

💡 *Cieľom nie je trestať, ale rozumieť – rozlíšiť, kedy ide o skúšanie hraníc a kedy o varovný signál, že sa mladý človek identifikuje s nebezpečnými ideológiami.*

Bežný pubertálny vzдор a provokácia

Typické znaky:

- 💡 Výroky alebo symboly používané s cieľom šokovať, pobaviť, vyvolať reakciu dospelých („chcel som vidieť, ako sa učiteľ bude tváriť“).
- 💡 Skôr nesystematické, náhodné výroky bez hlbšieho presvedčenia.
- 💡 Žiak nepozná historický ani ideologický kontext symbolov, ktoré používa.
- 💡 Po spätnom vysvetlení reaguje rozpakmi, zľahčením alebo ospravedlnením („ja som to nemyslel vážne“).
- 💡 Neexistuje väzba na extrémistické skupiny, online komunity ani opakované prejavy nenávisti.

Príklady:

- 💡 Kreslí hákový kríž „len zo srandy“, nepoznajúc jeho význam.
- 💡 Zdieľa meme s nenávisťným obsahom, ale bez pochopenia súvislostí.
- 💡 Používa vulgarizmy alebo „tvrdé“ výroky ako formu rebelstva voči autorite.

- ☛ V týchto prípadoch má zmysel reagovať dialógom, nie sankciou – pomôcť pomenovať, prečo je niečo zraňujúce alebo nebezpečné.

Tabuľka č. 5: Varovné signály, ktoré naznačujú, že ide o viac než provokáciu

Oblasť	Varovné správanie	Ako reagovať
Frekvencia a intenzita	Opakované nenávistné komentáre, šírenie extrémnych názorov, zvýšená agresivita v prejavoch	Nenásilne osloviť a pomenovať čo sme počuli/videli, vyžiadať si rozhovor (individuálne, bez publika), dlhodobo jedinka pozorovať
Zdroje a symboly	Používanie extrémistických symbolov so znalosťou ich významu, nosenie odevov s neonacistickými znakmi	Pýtať sa na motiváciu, zapojiť školského psychológa, podporný tím; zvážiť kontaktovanie polície alebo expertov kvôli identifikácii symbolov
Skupinovú identitu	Zapojenie do online skupín s nenávistným obsahom, zdieľanie propagandy, verbálna lojalita k hnutiam	Diskusia o zdrojoch, mediálna gramotnosť, kritické myslenie spolupráca s rodičmi, podporným tímom na škole; k vyhodnoteniu vážnosti situácie zvážiť kontaktovanie polície alebo expertov
Reakcia na spätnú väzbu	Odmietanie diskusie, bagatelizácia násilia, vysvetľovanie a obhajovanie činov teroristov	Zabezpečenie pokračujúcej intervencie, odporúčanie na odbornú pomoc v CPP; k vyhodnoteniu vážnosti situácie zvážiť kontaktovanie polície alebo expertov
Správanie k iným	Verbálne alebo fyzické útoky voči menšinám, dehumanizujúce výroky	Včasný zásah, práca so skupinou, zapojenie psychológa, CPP, polície

Kritériá hodnotenia správania

Pri posudzovaní prejavov extrémizmu nestačí hodnotiť obsah výrokov, ale aj:

☛ Frekvenciu – opakuje sa správanie?

Cieľ: zachytiť, či ide o jednorazový incident, hľadanie hraníc alebo systematický vzorec.

Otázky pre pracovníka prvej línie:

- Vidím tento prejav prvýkrát, alebo sa opakuje?
- Objavuje sa v rôznych prostrediach (trieda, online, prestávky)?

Intenzitu – *aký má emocionálny náboj?*

Cieľ: odlíšiť provokáciu od skutočnej agresie, hnevu či nenávisti.

Otázky pre pracovníka prvej línie:

- Prejav bol viac provokatívny, alebo vyložené nepriateľský?
- Bola prítomná silná emócia (hnev, odpor, fascinácia)?

Kontext – *kde a komu je smerované (vtip medzi kamarátmi vs. verejné vyjadrenie nenávisti)?*

Cieľ: rozlíšiť interný humor, imitáciu idolov, hru s identitou a reálnu nenávisť.

Otázky pre pracovníka prvej línie:

- Bolo to povedané medzi kamarátmi v uzavretom prostredí, alebo verejne?
- Bolo to smerované na konkrétnu osobu/skupinu?

Reakciu na spätnú väzbu – *je ochota počúvať a reflektovať, alebo nastáva odpor a obrana?*

Cieľ: zistiť, či je žiak otvorený dialógu, alebo sa uzatvára a radikalizuje.

Otázky pre pracovníka prvej línie:

- Po upozornení sa správanie zmenilo alebo zhoršilo?
- Objavuje sa defenzívny postoj, výsmech, bagatelizácia?

Zdroje vplyvu – *sú v pozadí konkrétne komunity, ideológie, online kanály?*

Cieľ: identifikovať, či ide o vplyv kamarátov, rodiny, online prostredia alebo konkrétnych ideológov.

Otázky pre pracovníka prvej línie:

- Objavujú sa symboly, referencie či slogany typické pre konkrétne extremistické scény?
- Je viditeľný vplyv partie, online komunity alebo „idolov“?

Čím viac rizikových znakov sa spojí, tým vyššie je riziko skutočnej radikalizácie.

6.1 Ako s tým pracovať v praxi?

Úloha pracovníka prvej línie v prevencii a rozpoznávaní rizikového správania

Pracovník prvej línie je osobou, ktorá má s jedincom najčastejší kontakt, a tým aj najväčšiu šancu zachytiť zmeny v správaní, nálahe alebo postojoch. Jeho úloha v prevencii, rozpoznávaní a včasnej intervencii je nenahraditeľná. Úspech však závisí nielen od všímavosti, ale aj od spôsobu, akým reaguje – s rešpektom, citlivosťou a vedomím hraníc svojich kompetencií.

Ako viesť otvorenú diskusiu bez zosmiešňovania?

Otvorená diskusia je priestor, kde môžu jedinci bezpečne vyjadriť svoje názory, aj tie, ktoré sú kontroverzné či provokatívne. Pre pracovníka prvej línie, ktorý je pre mladých ľudí často rešpektovanou autoritou, je výzvou udržať rovnováhu medzi podporou dialógu a ochranou skupinovej atmosféry.

Odporúčania pre vedenie diskusie:

- 💡 **Vytvorte rámec bezpečia** – na začiatku hodiny alebo diskusie jasne pomenujte pravidlá: „Vyjadrujme svoje názory, ale neútočme na ľudí.“
- 💡 **Používajte zvedavé otázky namiesto hodnotenia** – „Čo ťa k tomu názoru vedie?“ namiesto „To je nesprávne.“
- 💡 **Podporujte kritické myslenie** – pýtajte sa, z akých zdrojov mladý človek čerpá, ako by sa cítil človek, ktorého sa jeho výrok týka, čo by sa stalo, keby to zažil on.
- 💡 **Zachovajte pokoj aj pri provokáciách** – cieľom býva často vyvolať reakciu. Ak pracovník prvej línie zachová vecný tón, znižuje napätie a neposilňuje vzdor.
- 💡 **Vyzdvihnite odvahu hovoriť** – ocenenie otvorenosti (nie názoru samotného) pomáha udržať dôveru: „Vážim si, že si to povedal nahlas.“

Takto vedená diskusia pomáha mladým ľuďom učiť sa kultivovane argumentovať, rozpoznávať manipuláciu a zvažovať dôsledky svojich postojov.

Ako primerane reagovať na provokatívne alebo znepokojujúce výroky?

Pracovníci prvej línie sa môžu stretnúť s výrokmí, ktoré sú sexistické, rasistické, homofóbne či inak zraňujúce. Dôležité je reagovať

tak, aby reakcia nezvyšovala konflikt, ale zároveň jasne vyjadrovala nesúhlas s nevhodným obsahom.

Možné stratégie reakcie:

- 💡 **Zostaňte pokojný a vecný.** Namiesto emotívneho napomenutia („To je strašné, ako to môžeš povedať?!“) zvolte otázku: „Počujem, že hovoríš _____. Pre niektorých ľudí to môže byť citlivé. Skús si predstaviť, že by sa to týkalo teba – čo by to s tebou urobilo?“
- 💡 **Pomenujte hranice.** Pracovník prvej línie môže vyjadriť svoj postoj pokojne, ale jednoznačne: „V našej skupine/triede takéto výroky nepovažujeme za prijateľné.“
- 💡 **Oddel'te správanie od osoby.** Cieľom nie je jednotlivca zosmiešniť, ale reflektovať jeho vyjadrenie: „Tomu, čo hovoríš, chcem porozumieť. Zároveň spôsob, akým to zaznelo, môže pre niekoho vyznieť zraňujúco.“
- 💡 **Nezostávajú na to sami.** Ak sa výrok/správanie opakuje alebo má vážny obsah (napr. nenávistné či násilné vyjadrenia), je vhodné situáciu konzultovať so (školským) psychológom alebo vedením inštitúcie/školy pre posúdenie ďalšieho postupu

Kedy ešte skúsiť intervenciu v rámci vlastnej inštitúcie/školy a kedy zapojiť odborníkov?

Nie každý problém musí okamžite riešiť externá inštitúcia. V mnohých prípadoch stačí citlivá intervencia v rámci inštitúcie/školy – rozhovor, vytvorenie priestoru na vyjadrenie, práca so skupinou. Môžete sa riadiť podľa obsahových štandardov prevencie rizikového správania (radikalizácie a extrémizmu) od strany 35, dostupných na stránkach Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie (VUDPaP)

K dispozícii je aj psychoedukačný program minimalizácie extrémistických postojov a prejavov mladých ľudí od autorov Matula a kol.

V uvedených dokumentoch sa dozviete aj to čo by malo dieťa vedieť a mať zvládnuté v tejto téme od materskej školy až po strednú, ako aj výchovné aspekty.

Podľa aktuálneho systému podpory v kontexte **novely školského zákona a transformácie poradenského systému**, sú **podporné úrovne 1 až 5** definované ako postupná škála podpory pre žiakov od bežnej prevencie v triede až po špecializovanú odbornú pomoc

– práve to môže pomôcť pri rozhodovaní, **kedy stačí riešiť situáciu v škole a kedy zapojiť ďalších odborníkov.**

Prehľad podporných úrovní (1. – 5. stupeň)

1. stupeň

- 💡 Poskytujú ho pedagogickí zamestnanci a školský podporný tím priamo v škole.
- 💡 Ide o bežné preventívne, výchovné a diagnostické aktivity v rámci triedy.
- 💡 Zahŕňa: pedagogickú diagnostiku, výchovné poradenstvo, prevenciu rizikových situácií, rozvoj inkluzívneho prostredia.
- *Primárne riešenie bežných otázok/zvýšeného napätia medzi žiakmi v triede.*

2. stupeň podpory

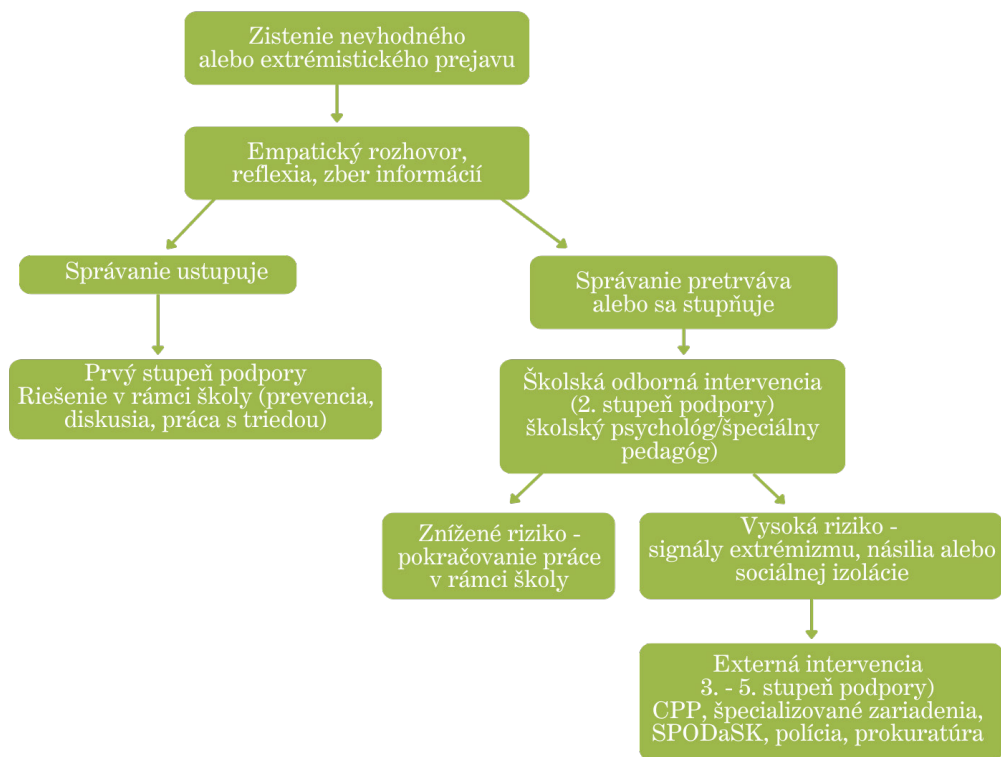
- 💡 Realizuje ju školský špeciálny pedagóg alebo odborný zamestnanec školy v spolupráci so školským podporným tímom a prípadne poradenským zariadením.
- 💡 Zahŕňa: orientačnú diagnostiku, poradenstvo, intervenciu, krízovú intervenciu, reedukáciu, metodickú podporu.
- *Ak podpora 1. stupňa nestačí a správanie žiaka výraznejšie naruša učenie alebo sociálne vzťahy v triede či škole — je vhodné systémové riešenie so zapojením školských odborníkov (napr. školský psychológ, špeciálny pedagóg) a CPP.*

3. – 5. stupeň podpory — odborná a špecializovaná pomoc

- 💡 *3. stupeň:* spolupráca s Centrom poradenstva a prevencie (CPP) – komplexnejšia diagnostika, cielené intervencie.
- 💡 *4. stupeň:* špecializované odborné činnosti, diagnostika a zabezpečovanie pomôcok.
- 💡 *5. stupeň:* vysokošpecializovaná multidisciplinárna podpora, často zahŕňajúca terapie, diferenciálnu diagnostiku, komplexné odborné služby. _

Keď základné a cielené školské intervencie neprinášajú očakávané zlepšenie a/alebo ide o rizikové alebo komplexné správanie – je na mieste zapojiť externých odborníkov v spolupráci s CPP.

Schéma postupu rôznymi úrovňami podporných skupín

Zhrnutie – kedy ktorá úroveň podpory?

Situácia	Odporúčaná úroveň podpory
Bežné konflikty, nedorozumenia, prvé náznaky negatívnych postojov	1. stupeň
Pretrvávajúce správanie, potreba diagnostiky alebo moderácie	2. stupeň
Komplexné alebo rizikové prejavy, potreba odborného hodnotenia	3.–5. stupeň

Intervencia v rámci inštitúcie/školy je vhodná, keď:

- ide o jednorazové neuvážené vyjadrenie alebo správanie
- žiak reaguje na spätnú väzbu
- správanie nie je sprevádzané inými rizikovými znakmi (napr. izolácia, agresivita, prehnané záujmy o násilie)

Zapojenie odborníkov je nevyhnutné, ak:

- sa správanie opakuje a nabáda k násiliu alebo nenávisti
- žiak prejavuje extrémne názory, ktoré sa spájajú s konkrétnymi symbolmi, skupinami alebo ideológiami
- dochádza k ohrozovaniu iných osôb
- učiteľ má pocit, že situácia presahuje jeho schopnosti a kompetencie

V takom prípade je potrebné informovať (školského) psychológa, výchovného poradcu a požiadať o spoluprácu CPP. To by malo zabezpečiť odbornú diagnostiku rizikových faktorov, poskytnúť škole aj rodičom odporúčania a podporu a pripraviť plán intervencie v súlade s platnou legislatívou a najlepšimi odbornými postupmi. CPP zároveň koordinuje ďalší postup so sociálnoprávnou ochranou detí a dohliada na to, aby všetky intervencie rešpektovali práva dieťaťa, bezpečnosť školy a odborné štandardy. Ak sa objavia znaky trestnej činnosti (napr. šírenie nenávistného obsahu, propagácia extrémizmu), škola kontaktuje políciu alebo prokuratúru.

Riziká neprimeraných reakcií

Neuvážená alebo prehnaná tvrdá reakcia môže mať opačný efekt, než pracovník prvej línie zamýšľal. Môže viesť k **stigmatizácii jedinca**, posilneniu jeho **pocitu nepochopenia** a **zväčšeniu vzdoru**.

Pracovník prvej línie by sa preto mal vyhýbať:

- verejnému zosmiešneniu alebo „nálepkovaniu“ („Zasa ty s tými hlúposťami.“)
- moralizovaniu, ktoré znižuje priestor pre dialóg
- ignorovaniu situácie (čo môže byť vnímané ako súhlas)

Efektívnejšie je zamerať sa na pochopenie motivácie jedinca, pracovať s jeho emóciami a ponúknuť mu iný spôsob, ako sa cítiť dôležitý, vypočutý a akceptovaný.

Cieľom je, aby pracovník prvej línie neodsudzoval, ale vytváral bezpečný priestor na zdieľanie

Úlohou pracovníka prvej línie nie je hodnotiť, ale **pomáhať porozumieť**. Byť tým, kto dokáže udržať rozhovor aj v napätí, pomenovať hranice bez poníženia a vytvárať prostredie, v ktorom sa mladí ľudia učia zodpovedne narábať so svojimi názormi.

Kľúčové kroky efektívnej intervencie (inšpirované prednáškou Mareka Madra z OZ Ipčko, ktorá zaznela na medzinárodnej konferencii: Ako na radikalizáciu mladých ľudí na Slovensku? v Bratislave, /október 2025/).

Úspešná intervencia pri práci s mladými ľuďmi ohrozenými rizikovým alebo extremistickým správaním si vyžaduje komplexný, citlivý a koordinovaný prístup. Nasledujúce kroky predstavujú rámec odporúčaných postupov pre školy, odborníkov i inštitúcie.

1. Načúvanie a porozumenie

Mladí ľudia často opisujú pocit, že nie sú videní ani vypočutí. Základom každej intervencie je vytvoriť priestor, kde sa môžu slobodne vyjadriť bez obavy z odmietnutia či posudzovania. Autentické načúvanie pomáha obnoviť dôveru a zmierňuje potrebu extrémneho sebauvyjadrenia.

2. Budovanie zdravej klímy školy

Prevenícia i intervencia sú účinné iba v prostredí, kde sa žiaci cítia bezpečne.

Zdravá školská klíma znamená partnerskú komunikáciu, férové pravidlá, podporu medzi rovesníkmi a jasné hranice pre nevhodné správanie. Dôležité je tiež zapájanie mladých ľudí do aktivít a rozhodovania v rámci inštitúcie/školy.

3. Zameranie sa na riešenia a prijatie

Dôležité je nesústrediť sa len na problémové správanie, ale hľadať možné riešenia a zdroje zmeny. Podporný postoj vychádza z prijatia žiaka takého, aký je, pri súčasnom stanovovaní hraníc a zodpovednosti za jeho správanie.

4. Proaktívne vyhl'adavanie rizík

Škola môže zachytiť včasné signály prostredníctvom cielennej observácie alebo nástrojov, akou môže byť napríklad checklist rizikového správania. Cieľom nie je stigmatizácia, ale skoré zachytenie situácií, ktoré môžu prerásť do konfliktu alebo radikalizácie.

5. Spolupráca s odborníkmi a inštitúciami

Efektívna intervencia je vždy tímová. Je potrebné nadväzovať kontakt a koordinovať postup s odborníkmi – školským psychológom, špeciálnym pedagógom, CPP, orgánmi sociálnoprávnej ochrany, políciou, či komunitnými centrami.

6. Vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov

Pravidelné vzdelávanie v témach prevencie, komunikácie a práce s rizikovým správaním pomáha udržiavať odbornú pohotovosť a znižuje bezmocnosť pri náročných situáciách.

7. Multiodborová spolupráca

Zložité situácie si vyžadujú spoluprácu viacerých odborov – psychológie, špeciálnej pedagogiky, sociálnej práce, výchovného poradenstva i bezpečnostných zložiek. Zdieľanie informácií v rámci zákonných možností pomáha lepšie koordinovať postupy.

8. Využívanie deradikalizačných a preventívnych programov

Na Slovensku je možné čerpať z európskych či medzinárodných programov, ktoré sa zameriavajú na podporu kritického myslenia, mediálnej gramotnosti a prevenciu extrémizmu. *(Zoznam odporúčaných programov je v kapitole 9)*

9. Koordinačné mechanizmy

V niektorých krajinách funguje pozícia národného koordinátora pre prevenciu radikalizácie. Na Slovensku túto úlohu čiastočne zastáva Ministerstvo vnútra SR – odbor prevencie kriminality, ktoré realizuje projekty zamerané na prevenciu extrémizmu.

10. Nastavenie komunikačných postupov

Každá škola by mala mať jasne stanovený postup:

- kto a kedy kontaktuje rodiča, CPP, políciu
- aké kroky nasledujú po identifikácii rizikového správania
- aké sú možnosti následnej podpory žiaka

V príručke uvádzame odporúčané vzory týchto komunikačných mechanizmov.

11. Pozitívne vzory v online priestore

V práci s mládežou je dôležité ponúkať alternatívu k vzorom z online prostredia, ktoré podporujú predsudky alebo šíria nepriateľstvo voči určitým skupinám. Inštitúcie, školy či centrá poradenstva a prevencie (CPP) môžu využívať osobnosti a odborníkov, ktorí reprezentujú zdravé hodnoty, autenticitu a rešpekt, ako protiváhu k influencerom typu Andrew Tate a jemu podobným.

Dôležité pritom je, aby ponúkané pozitívne vzory boli akceptované samotnými mladými ľuďmi. Mechanické predkladanie historických

alebo pre mladých vzdialených autorít (napríklad Ľudovíta Štúra) spravidla neprináša želaný efekt. Práca s pozitívnymi vzormi si vyžaduje znalosť prostredia mladých ľudí a schopnosť prispôbiť sa ich svetu a spôsobom komunikácie. Zároveň je nevyhnutné učiť mladých ľudí kriticky hodnotiť osobnosti zo sociálnych sietí a vnímať nielen ich pozitívne, ale aj problematické stránky.

Digitálna a informačná gramotnosť v práci s mládežou

7. Digitálna a informačná gramotnosť v práci s mládežou

Siedma kapitola sa venuje aktuálnej a mimoriadne potrebnej téme – orientácii v dnešnom digitálnom prostredí, ktoré prináša výzvy aj príležitosti. Čitateľ tu nájde vysvetlenie pojmov ako algoritmus, personalizácia či informačná gramotnosť, praktické odporúčania pre prácu s mládežou a nástroje na rozvoj digitálnej hygieny, emočnej odolnosti a pozitívneho skepticizmu.

7.1 Nová éra informačného chaosu

Predstavme si halu plnú zrkadiel – niektoré sú čisté a verne odrážajú svet, iné sú pokrivené, popraskané či skreslené a obraz odrážajú pokrivené. Aby toho nebolo málo, všetky tieto zrkadlá sa pohybujú po komplikovanom systéme koľajníc a rámp a nikdy neviete, aké zrkadlo sa pred Vami ocitne. Mechanizmus, ktorý zrkadlá ovláda nepoznáte a napriek všemožným snahám a pokusom ho nedokážete ovládať.

V hale sa okrem vás nachádzajú miliardy ďalších ľudí, no každému z nich hala prezentuje iné kombinácie zrkadiel. Každý teda vidí niečo iné, každý má pocit, že sa pozerá „na realitu“, a každý verí, že to, čo vidí, je pravda. V takejto hale dnes žijeme všetci: naše digitálne platformy, informačné kanály a personalizované algoritmy sú ako zrkadlá našich presvedčení, preferencií a emócií – no rovnako často skresľujú to, čo je realita.

Svet v hale digitálnych zrkadiel

Digitálne prostredie sa za posledné dve desaťročia zmenilo z jednoduchého nástroja na prístup k informáciám na prostredie, ktoré formuje naše vnímanie sveta, druhých aj seba samých.

To, čo sa kedysi považovalo za priestor poznania, sa dnes stalo priestorom pozornosti. Ako hovorí psychologička Vladimíra Čavojová (SAV), v digitálnom priestore sa pravda často nešíri podľa svojej hodnoty, ale podľa svojej emočnej sily a sociálnej atraktivity. Ľudia tak „nemusia byť iracionálni, aby podliehali klamu; často len dôverujú nesprávnym signálom dôveryhodnosti“.

Každé kliknutie, každé vyhľadávanie či „like“ sa stáva súčasťou profilu, ktorý algoritmy používajú na vytváranie personalizovanej reality. Vzniká tak to, čo výskumníci mediálnej psychológie nazývajú kognitívna rezonančná komora – prostredie, v ktorom sú naše názory neustále potvrdzované, nie spochybňované.

A ako upozorňuje Hugo Mercier, rozum sa nevyvinul ako nástroj na hľadanie pravdy, ale na obhajobu a hodnotenie argumentov v sociálnom prostredí. Ak však túto funkciu prevezme digitálny systém, ktorý nám servíruje argumenty podľa predvídateľných vzorcov, ocitáme sa v sociálnej ilúzii, že „všetci rozumní ľudia vidia svet ako ja“.

Krátke vysvetlenie pojmov:

Algoritmus

Jednoduchá séria pokynov, podľa ktorých digitálna platforma rozhoduje, čo vám zobrazí. Môžete si ho predstaviť ako recept: keď platforme dáte určité „ingrediencie“ (kliknutia, záujmy, sledované profily), algoritmus z nich namieša obsah, ktorý vám následne servíruje.

Príklad:

Ak často klikáte na videá o varení, algoritmus vyhodnotí, že tento typ obsahu vás zaujíma, a začne vám ukazovať ešte viac receptov, videí o kuchynských trikoch či blogov o jedle.

Personalizácia

Proces, pri ktorom platforma upravuje obsah priamo pre vás na základe vášho správania, záujmov a minulých interakcií.

Personalizácia spôsobuje, že dvaja ľudia používajú tú istú platformu, ale každý vidí iný svet.

Príklad:

Dvaja používatelia si zadajú do vyhľadávača rovnaké slovo „očkovanie“.

- Jeden, ktorý sleduje vedecké stránky, uvidí články z oficiálnych zdrojov.
- Druhý, ktorý častejšie kliká na konšpiračné videá, dostane obsah z pochybných stránok či senzácie chtivé príspevky.

Aj keď hľadajú to isté, vidia niečo iné – kvôli personalizácii.

Informačná gramotnosť

Schopnosť rozpoznať, nájsť, vyhodnotiť a správne používať informácie. Zahŕňa nielen to, či vieme informáciu nájsť, ale aj to, či dokážeme posúdiť jej kvalitu a rozhodnúť sa podľa nej zodpovedne.

Priklad:

Ak narazíte na správu o údajnom riziku v komunite, informačne gramotný človek sa opýta:

- Odkiaľ táto informácia pochádza?
- Prečo ju niekto zdieľa?
- Je podložená faktami, alebo len vzbudzuje emócie?

Až po zodpovedaní týchto otázok sa rozhodne, či je informácia dôveryhodná.

Ako sme sa sem dostali

Digitálna revolúcia razantne zmenila prostredie, v ktorom žijeme, učíme sa, komunikujeme:

- Sociálne siete, odporúčacie algoritmy, personalizácia obsahu – všetko pôsobí tak, že nevidíme objektívny svet, ale skôr verziu sveta, ktorú nám algoritmus „zrkadlí“.
- Obsah dnes čoraz viac súťaží o našu pozornosť a nepotrebuje nám prinášať pridanú hodnotu informačného prostredia, ako je napríklad možnosť robiť objektívnejšie alebo informované rozhodnutia: emóciami nabitý obsah, či už polarizujúci alebo zábavný, má z pohľadu algoritmov často prednosť pred spravodajstvom, či faktami.
- V školskom prostredí i mimo neho čoraz častejšie nachádzame momenty, keď dvaja ľudia „hovoria o tom istom“ – no téme rozumujú úplne odlišne. Pôvod tohto nedorozumenia je pritom často práve v odlišnosti „zrkadiel“, ktoré im informácie sprostredkovali.

Informačná gramotnosť ako nástroj emancipácie v 21. storočí

Z tohto dôvodu je dnes informačná gramotnosť oveľa viac než len schopnosť „overovať si fakty“.

Overovanie je len prvým krokom, na dlhej ceste rozumieť komplexnej realite súčasnosti. V súčasnom prostredí preplnenom šumom, svojvôľou algoritmov a emocionálnym marketingom potrebujeme oveľa viac investovať tak čas ako aj svoje kognitívne schopnosti do komplexných procesov, keď prijímame informácie – z mnohých spomeniem hlavne našu schopnosť vedome spravovať vlastnú pozornosť, interpretovať kontext a vnímať vlastné kognitívne skreslenia.

Informačne gramotný človek už nečíta správy len ako súbor tvrdení, ale vníma komplexný proces ovplyvňovania, ktorý je už neoddeliteľnou súčasťou vystavenia digitálnemu prostrediu. Uvedomuje

si, že každé „zrkadlo“, cez ktoré sa pozerá do digitálneho prostredia, bolo už niekým vytvorené, upravené a nasmerované.

Byť informačne gramotný znamená naučiť sa položiť si tieto 3 základné otázky:

1. Čo vidím? (*obsah a forma informácie*)

2. Prečo to vidím? (*mechanizmus, ktorý ju pred mňa postavil*)

3. Ako sa pritom cítim? (*emocionálna odozva, ktorú informácia aktivuje*)

Tento typ gramotnosti umožňuje emancipáciu, kedy človek nadobúda trvalo rozvíjajúce sa schopnosti smerujúce k jeho schopnosti pre pozitívny skepticizmus – schopnosťou nenechať sa manipulovať strachom, algoritmom ani sociálnym tlakom.

Pozitívny skepticizmus môžeme chápať, ako formu duševnej zrelosti, ktorá sa prejavuje tým, že jednotlivec dokáže:

- 💡 zdravo pochybovať, ale nezatrpnúť;
- 💡 spochybníť, ale napriek tomu zachovať dôveru;
- 💡 oponovať, ale konať tak s rešpektom a pochopením pre argumenty, či pohľady, ktoré rozporuje.

Preto si pripomeňme, že cieľom informačnej gramotnosti nie je vychovať cynika, ktorý ničomu neverí, ale **pozitívneho skeptika** – človeka, ktorý dokáže spochybníť informáciu bez toho, aby odmietol svet, či skutočnosť, že svetu možno rozumieť aj v dobe informačného zahltenia.

Pozitívny skepticizmus znamená pestovať vnútorný postoj, v ktorom sa spája **zvedavosť, kritické myslenie a pokora voči poznaniu**. Pozitívny skepticizmus je tiež cestou k ešte presnejšej, ak nie najpresnejšej metóde nadobudnutia poznania, ktorým je vedecké myslenie.

Psychologička Vladimíra Čavojová konštatuje, že vedecké myslenie je v skutočnosti cvičenie v pochybovaní: „Kritické myslenie nie je o hľadani chyby u druhých, ale o hľadaní medzier v našom vlastnom chápaní sveta.“ Tento prístup premieňa skepticizmus z defenzívneho postoja na **mentálnu zručnosť smerujúcu k slobode a emancipácii**: človek nevníma nezhodu ako útok, ale ako príležitosť doplniť mozaiku poznania.

Pracovník prvej línie, ale aj žiak, ktorý tomuto mechanizmu rozumie, sa nenechá nesúhlasom alebo polemikou znechutiť, neberie ju osobne ako svoje zlyhanie, ale dostáva priestor prehodnotiť svoje

doterajšie poznanie a nahradiť ho poznaním, ktoré je viac v súlade s dôkazmi, vedou a objektívnou realitou.

Takto mysliaci človek sa tiež **stáva pozorovateľom zrkadiel**, nie ich väzňom, teda nastáva pomyselná emancipácia. Učí sa skúmať, čo mu zrkadlo ukazuje, ako je tvarované, kým bolo postavené a čo mu môže zamlčať. Takýto prístup umožňuje rozvíjať vnútornú autonómiu – teda to, čo Vladimíra Čavojová nazýva „aktívna kognitívna zodpovednosť“: schopnosť **vnímať svoje omyly a v procese ich vedome korigovať**.

7.2 Odporúčania pre prácu s mládežou

Pre pracovníkov prvej línie to znamená zásadnú zmenu prístupu, pretože informačná gramotnosť sa nemá vyučovať ako samostatný predmet, ale ako **priečna kompetencia**, ktorá je logicky prítomná v každej oblasti učenia. Umožňuje žiakom nielen prežívať informácie ako pasívni prijímatelia, ale **aktívne ich spracovávať, hodnotiť a reflexne interpretovať**.

Informačná gramotnosť nie je len „odhaľovanie fake news“, ale je to oveľa komplexnejšia výchova k reflexii – schopnosti zastaviť sa medzi prvotným impulzom a vedomou reakciou. A to tak v digitálnom prostredí, ako aj v každodennosti našej existencie.

Metodológia informačnej gramotnosti pre pedagógov

Integrujte reflexiu:

Každú hodinu (alebo aspoň raz týždenne) vyhradte krátku chvíľu (2–5 minút) na zamyslenie: „Akú informáciu som si dnes všimol a ako na mňa pôsobila? Ako som pod vplyvom tohto pôsobenia/emócie reagoval?“ Žiaci môžu zaznamenať odpoveď v denníku alebo spoločnej tabuli. Tento jednoduchý rámec pomáha vytvoriť kultúru **vedomej pozornosti**.

Premeňte žiaka z pasívneho príjemcu na aktívneho prieskumníka:

Namiesto tradičného „čítame článok a identifikujeme chyby“ zadajte úlohu:

- „Vytvorte otázky, ktoré by overili alebo vyvrátili tento článok.“
- Žiaci v skupinách navrhnu minimálne tri overovacie otázky, potom sa spoločne zamyslia, kde by hľadali odpovede.

Tento prístup rozvíja schopnosť kritického myslenia a autonómnej orientácie v informáciách.

Aktivujte skupinové dialógy:

Bežnú diskusiu v triede možno obohatiť prácou v štruktúrovaných skupinách:

- 💡 **Skupina A:** zbiera emócie, ktoré článok alebo video vyvoláva („Čo cítim?“).
- 💡 **Skupina B:** skúma argumentačný rámec textu („Aké tvrdenia boli použité alebo aké argumenty boli podložené?“).
- 💡 **Skupina C:** navrhuje scénar „aké argumenty alebo tvrdenia by bolo potrebné použiť, aby sme mohli z textu vyhodnotiť opak pôvodného významu textu.“

Potom sa skupiny striedajú a preberajú zistenia. Tak sa reflexia, kritika a tvorivosť integrujú priamo do diskusie.

Pripojte hodnotové vyučovanie:

Reflexia sama o sebe je vzdelávacia hodnota – pomáha formovať **kritického a autonómneho občana**. Začnite tým, že so žiakmi otvorene definujete: „Ako chceme reagovať na informácie? Prečo si vyberáme práve tieto hodnoty? Ako pristupujeme k obsahu, ktorý vyvoláva silné emócie?“ Týmto spôsobom mediálna gramotnosť prestáva byť len technickou zručnosťou a stáva sa **etickou a spoločenskou kompetenciou**.

Konkrétne zdroje, ktoré môžete využiť

Webový portál „Učíme – metodický portál“ (sekcia Mediálna gramotnosť):	Obsahuje metodické články, rámce a sprievodcov pre základné aj stredné školy.
Video-edukačný portál Zmudri, o.z. (zmudri.sk):	Ponúka videá a spracované metodiky pre školy, učiteľov a žiakov – tematicky od kritického myslenia po ochranu na internete.
Databáza príkladov dobrej praxe – Centrum mediálnej gramotnosti IMEC pri Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave:	Obsahuje vyučovacie hodiny, projekty a metodiky z realizovaných škôl.
Platforma Mediálna gramotnosť+:	Koordinačná platforma pre organizácie a odborníkov v oblasti mediálnej gramotnosti na Slovensku.
Projekt HOPE:	platforma obsahujúca interaktívnu hru HOPE a komiksovú knižnicu: https://projekthope.sk/

Tieto zdroje učiteľom poskytujú hotové rámce, metodické pokyny, pracovné listy a inšpirácie, ktoré môžu okamžite začleniť do výučby.

Odporúčané zásady pre pracovníka prvej línie

🔑 **Vytvárajte bezpečné prostredie pre otvorenú diskusiu**

Spoločný priestor by mala byť miestom, kde je v poriadku urobiť chybu alebo priznať nevedomosť. Chyby nie sú dôvodom na hanbu – sú príležitosťou na spoločné učenie a rast.

🔑 **Dávajte priestor na omyly aj zmenu názoru**

Podporujte mladých ľudí, aby mohli povedať aj: „Možno som sa mýlil(a)“ alebo „Uvedomil(a) som si, že som si to predtým myslel(a) inak.“ Takéto priznanie posilňuje dôveru v skupine, učí intelektuálnej pokore a normalizuje učenie sa z omylov.

🔑 **Prepájajte obsah s hodnotami**

Mediálna gramotnosť nie je len o technikách či nástrojoch. Je úzko spojená s hodnotami – dôstojnosťou, slobodou, rešpektom a zodpovednosťou v digitálnom svete. Pomôže to mladým ľuďom pochopiť, prečo je kritické myslenie dôležité pre život, nie len pre školu.

🔑 **Oceňujte proces, nielen výsledok**

Zdôrazňujte otázky ako: „Ako sme k tomuto záveru dospeli?“ alebo „Čo nás priviedlo k tejto odpovedi?“ viac než samotné tvrdenie „Kto mal pravdu?“. Tento prístup podporuje reflexiu, metakogníciu a učí mladých ľudí premýšľať o tom, ako myslia.

7.3 Digitálna hygiena a emočná odolnosť

Prečo duševná rovnováha patrí do informačnej gramotnosti?

Informačná gramotnosť nie je len o schopnosti vyhodnocovať fakty. V digitálnom svete, ktorý nás zahľucuje obsahom, notifikáciami a emocionálne nabitými podnetmi, je rovnako dôležité vedieť regulovať vlastné emócie, pozornosť a duševné zdravie.

Digitálne prostredie je navrhnuté tak, aby si pýtalo našu pozornosť – a často ju pohlcuje viac, než je zdraviu prospešné. Preto je kľúčové, aby učitelia aj žiaci poznali základné zásady **digitálnej hygieny**, ktorá im umožní:

- udržať si koncentráciu
- chrániť spánok

- regulovať stres
- predchádzať digitálnej únavebudovať emočnú odolnosť voči pretlaku informácií

Praktické tipy pre duševné zdravie v digitálnej dobe

Tieto odporúčania vychádzajú z výskumov v oblasti kognitívnej psychológie a digitálneho well beingu.

Režim sústredenia („focus mode“)

Náš mozog nie je stavaný na to, aby neustále preskakoval z jednej veci na druhú. Každé pípnutie, bliknutie či krátka správa nás vytrhne z práce a mozog potom potrebuje niekoľko minút, kým sa vráti späť do „pracovného módu“. Časté prepínanie úloh neznižuje len našu efektivitu – postupne zvyšuje vnútorné napätie, únavu a pocity úzkosti, ako napríklad pocit, že takto preťažený človek „nič nestíha“.

Pre mladých ľudí je to ešte náročnejšie. Ich mozog je citlivejší na odmeňujúce podnety, aké poskytujú mobily, hry alebo sociálne siete. Preto im veľmi pomáha, ak sa pracovníkom prvej línie podarí vytvoriť krátke, jasne vymedzené úseky času, počas ktorých sa naozaj sústredia len na jednu vec.

Praktický tip pre skupinu/triedu

Otestujte v skupine **krátke „okná sústredenia“**, napríklad 10 až 15 minút. Počas tohto času:

- žiaci si odložia mobily do tašky, do skrinky alebo na vyhradené miesto v triede,
- nesledujú žiadne správy, notifikácie ani obrazovky,
- všetka ich pozornosť smeruje k jednej dopredu pripravenej úlohe.

Ide o jednoduché cvičenie zamerané na obnovu a posilnenie schopnosti sústrediť sa. Jeden dobre zvládnutý úsek dokáže urobiť pre kvalitu učenia viac než polhodina prerušovaného multitaskingu.

Príklad z praxe

Scenár: 15-minútové okno sústredenia v triede

Kontext: Hodina matematiky (alebo akýkoľvek predmet, kde je potrebné samostatné sústredené cvičenie).

Úvod učiteľa (výslovné pokyny):

„Dobre, všetci sa teraz pripravíme na 15 minút, počas ktorých sa plne sústredíme len na tieto dve strany pracovného listu (učiteľ

rozdá pracovný list s konkrétnymi príkladmi). Každý teraz odloží mobil. Počas týchto 15 minút nebudeme venovať pozornosť mobilom, nebudeme mať pred sebou obrazovky, nebudeme si vymieňať správy – budeme pracovať sami na zadaných príkladoch. Keď 15 minút skončí, nadýchame sa a urobíme si malý strečing. Začíname.“

Priebeh (čo sa deje v triede):

- Všetci žiaci odložia svoje mobily.
- Učiteľ aktivuje stopky / timer na 15 minút.
- Žiaci vyberú pracovný list: napr. 4 príklady rozdelených na dve úrovne náročnosti (A – základné; B – náročnejšie).
- Po 7-8 minútach učiteľ upozorní: „Zostáva nám 7 minút. Skontrolujte, či ste sa nezastavili na jednom príklade dlhšie ako 2-3 minúty – ak áno, označte si ho hviezdíčkou a pokračujte, vrátime sa k nemu po pauze.“.
 - 💡 Tento moment vychádza z výskumu, že pozornosť po určitom čase klesá a učiteľ môže pomôcť jej obnove.
- Po 15 minútach zazvoní signál / učiteľ povie: „Hotovo. Vstaňte, predýchajte sa, pretiahnite sa, popozeraajte sa von oknom jednu minútu (vizuálny oddych).“.
 - 💡 Tento krátky vizuálny oddych pomáha mozgu zresetovať pozornosť (podľa „attention restoration“ princípov).
- Následne učiteľ povie: „Teraz sa v dvojiciach podelte – koľko príkladov ste stihli? Pri ktorom ste sa zasekli? Ako ste sa cítili po tých 15 minútach?“.
 - 💡 Táto diskusia podporuje metakogníciu – žiaci rozmyšľajú o tom, ako pracovali.

Záver:

„Výborne, toto okno sme zvládli. Je to skúška nášho sústredenia. Podarilo sa Vám kvalitnejšie ponoriť do riešenia zadaných úloh? Urobme si krátku prestávku a potom pokračujeme.“

Prečo to funguje – vedecké opodstatnenie

- Pozornosť nie je jednotný proces; pozostáva z viacerých sietí (alerting, orienting, executive). Tieto siete sa dajú trénovať.
- Výskumy ukazujú, že v triede je dôležité nielen mať zaujímavý obsah, ale aj vedomé riadenie pozornosti – učiteľ môže vytvoriť podmienky, ktoré znižujú zásahy vyrušení a pomáhajú udržať sústredenie.

- Dĺžka sústredenia u žiakov nie je nekonečná – po určitom čase klesá efektívnosť. Rozdelenie aktivity na kratšie intervaly s jasnými cieľmi zvyšuje výkonnosť.

.....Dalšie „Offline“ rituály.....

Rituály vytvárajú stabilitu. Predstavujú pevné body v živote mladého človeka, rodiča aj pracovníka prvej línie.

Príklady jednoduchých rituálov:

- 10-minútová ranná rutina bez mobilu (napr. strečing, joga, čítanie knihy).
- „Offline cesta do školy“ – mobil zostáva vo vrecku, žiak si zvolí pozorovať okolie, sústredí sa na detaily. Pozorovanie si môže zapisovať do denníka.
- Večerné cvičenie „3 minúty ticha“ – žiadne zariadenia, len dýchanie(meditácia).
- Rodinný obed bez obrazoviek. Pre niektorých ide o vystúpenie z komfortnej zóny, návyky digitálnej hygieny je potrebné budovať aj mimo vyučovania či práce a akcentovať, že tieto postupy majú pridanú hodnotu pre človeka hlavne ak sú prítomné v každodennom živote.

.....Pedagogická hodnota rituálov.....

Rituály pomáhajú žiakovi upokojiť sa a pripraviť mozog na učenie. V triede majú niekoľko dôležitých funkcií:

- Stabilizujú emócie – opakujúce sa kroky (napr. minúta ticha, krátke dýchanie) znižujú napätie a stres.
- Zvyšujú pocit bezpečia – žiaci presne vedľa, čo bude nasledovať, čo im pomáha cítiť sa istejšie.
- Trénujú pozornosť – pravidelný rituál učí deti prepnúť z rozptýlenia do sústredenia
- Uľahčujú prechod medzi činnosťami – krátky spoločný úkon pomáha mozgu prepnúť z jednej aktivity do druhej.
- Budujú dobrú atmosféru v triede – spoločné malé návyky posilňujú pocit spolupatričnosti.
- Jednoducho povedané: rituály vytvárajú pokojnejší, predvídateľnejší a sústredenejší priestor, v ktorom sa žiakom lepšie učí.

Námety na ďalšie aktivity v triede

1. „Digitálna stopka“

Žiaci si na začiatku dňa vyberú jeden konkrétny čas (napr. po veľkej prestávke), keď si vedome skontrolujú mobil. Mimo tohto času mobil neotvárajú.

Cieľ: trénovať sebaovládanie a schopnosť odolať impulzu pozrieť mobil „len na chvíľu“.

2. „Hodina bez obrazoviek“

Raz do týždňa prebehne celá hodina offline: diskusia, tvorivá úloha, práca s papierom, mini-debata či písanie perom.

Cieľ: ukázať žiakom, že kvalitné učenie môže prebiehať aj bez technológií a že niektoré úlohy sa robia lepšie v prostredí bez technológií.

3. „Moje digitálne rituály“

Žiaci si navrhnu vlastnú sadu 2–3 maličkostí (napr. mobil až po raňajkách, 10-minútová večerná pauza, offline cesta do školy) a skúšajú ich týždeň.

Cieľ: budovať osobnú zodpovednosť za svoje digitálne návyky a uvedomiť si, čo im robí dobre.

4. „Digitálne signály stresu“

Učiteľ predstaví konkrétne situácie (napr. 50 notifikácií, tlak odpísať hneď, veľa úloh naraz). Žiaci označia, ako by sa pri nich cítili, a spolu diskutujú prečo.

Cieľ: rozpoznávať momenty, keď digitálne prostredie zvyšuje stres, a pomenovať vlastné reakcie.

5. „Digital Detox Challenge“ (24 hodín)

Dobrovoľná aktivita: žiaci sa pokúsia byť deň bez sociálnych sietí alebo bez mobilu (podľa dohody). Potom si zapíšu, čo bolo náročné a čo príjemné.

Cieľ: prežiť na vlastnej koži rozdiel medzi neustálou dostupnosťou a stavom bez digitálnych rušičov — a získať reálnu skúsenosť s oddychom.

Komunikácia pre porozumenie a výzvy doby umelej inteligencie

8. Komunikácia pre porozumenie a výzvy doby umelej inteligencie

V online prostredí, kde digitálne „zrkadlá“ skresľujú realitu a osobné perspektívy sa zriedka stretávajú, sa komunikácia stáva kľúčovým nástrojom na vytváranie porozumenia. Súčasne do diania stále výraznejšie zasahuje fenomén umelej inteligencie, ktorý mení spôsob, akým vnímame informácie, rozhodujeme sa a interagujeme s okolím. Osmá kapitola otvára tieto témy a ukazuje, ako rozvíjať porozumenie, bezpečnú komunikáciu a digitálnu odolnosť v dobe AI.

Čo je porozumenie

Porozumenie neznamená súhlas. Porozumenie znamená **schopnosť zachytiť, čo druhý človek prežíva, z akých informácií vychádza a aké hodnoty alebo obavy formujú jeho postoj**. Ide o proces, v ktorom sa snažíme zistiť, prečo druhý človek vidí svet inak — nie s cieľom presviedčať ho, ale s cieľom rozšíriť vlastný pohľad a vytvoriť priestor pre bezpečnú interakciu.

Porozumenie je preto **vzťahový a komunikačný akt**. Je to pozitívna schopnosť udržať dialóg aj tam, kde by konflikt alebo predsudok bežne prerušil komunikáciu. Základným prvkom porozumenia je empatia, otvorenosť a ochota hľadať spoločné body aj tam, kde sú rozdiely veľké.

Porozumenie z pohľadu informačnej bezpečnosti

Informačná bezpečnosť sa na porozumenie pozerá ako na nástroj stabilizácie – v individuálnej komunikácii aj v spoločenskej debata. V tomto prístupe nejde iba o presnosť faktov či ich šírenie. Kvalitná informácia sama osebe ešte neznamená, že jej druhý človek porozumie, prípadne ju prijme.

Preto informačná bezpečnosť zdôrazňuje, že porozumenie vzniká vtedy, keď je komunikácia:

- **objektívna** – pracuje so spoľahlivými informáciami,
- **zrozumiteľná** – používa jazyk, ktorému človek na druhej strane rozumie,
- **prístupná** – berie do úvahy skúsenosti a možnosti príjemcu,

- **rešpektujúca** – nikdy neponižuje a neútočí na identitu človeka. Takáto komunikácia znižuje odpor, predchádza polarizácii a vytvára priestor na to, aby ľudia dokázali vnímať fakty a informácie racionálne.

Porozumenie ako kľúčový prvok hry Projekt HOPE

Hra Projekt HOPE stojí na princípe, že skutočná zmena nenastáva z presvedčania, ale z vytvárania vzťahu a znižovania napätia medzi ľuďmi. Hráča vedie k tomu, aby:

- konflikt nestriedala eskalácia a ďalší konflikt,
- reagoval najprv na emóciu (prežívanie), až potom na obsah,
- hľadal spoločné body s druhou stranou,
- zachovával rešpekt aj pri zásadnej nezhode,
- dokázal pomenovať, čo druhý človek prežíva a prečo reaguje daným spôsobom.

Práve toto je podstatou porozumenia v kontexte informačnej bezpečnosti: **aktívna snaha vytvoriť podmienky, v ktorých je druhý človek schopný vnímať informácie bez pocitu útoku alebo ohrozenia**. Hra učí, že konflikt sa dá zmierniť tým, že najprv vytvoríme pocit bezpečia – a až potom môžeme hovoriť o faktoch.

Prečo komunikácia pre porozumenie nie je „mäkká zručnosť“

Komunikácia pre porozumenie nie je doplnková alebo sekundárna schopnosť. V praxi ide o **kľúčový pracovný nástroj**, ktorý ovplyvňuje, či sa podarí vyriešiť konflikt, vysvetliť odbornú tému, pracovať s odporom alebo udržať stabilnú a bezpečnú komunikáciu – a to najmä v prostrediach, kde je vysoká emočná záťaž.

Je to zručnosť, ktorá priamo zasahuje do toho, ako ľudia rozmýšľajú, reagujú a rozhodujú sa. Preto má zásadný význam pri komunikácii a to v týchto bodoch:

Emócie – ktoré sú v diskusiách dominantné

- Väčšina reakcií ľudí sa neriadi faktami, ale emóciami, ktoré faktom dávajú význam. Hnev, strach, hanba či frustrácia dokážu úplne zablokovať racionálne uvažovanie. Komunikácia pre porozumenie pracuje s emóciami vedome – najprv ich uzná, pomenuje alebo upokojí, aby vôbec vznikol priestor na vecnú debatu.
- Bez tohto kroku sa diskusia mení na súboj obranných reakcií, v ktorom fakty nemajú šancu.

Myšlienkové skreslenia – ktorými vyhodnocujeme dôveryhodnosť

- Každý človek interpretuje informácie cez svoje skúsenosti, identitu, hodnoty a predsudky. Tieto filtre pôsobia automaticky a často nevedome. Preto dvaja ľudia môžu počuť tú istú vetu, ale pochopiť ju diametrálne odlišne.
- Komunikácia pre porozumenie pomáha tieto skreslenia **oslabiť tým, že spomaľuje, vysvetľuje a spresňuje jazyk**, pracuje s overovaním významov a kladením doplňujúcich otázok. Vďaka tomu sa komunikácia nestáva bojom dvoch interpretácií, ale spoločným hľadaním toho, čo kto vlastne myslí.

Nedorozumenia – ktoré sú prirodzenou súčasťou ľudskej interakcie

- Nedorozumeniu sa väčšinou nedá vyhnúť: ľudia vychádzajú z odlišných skúseností, odlišného „batoha“ hodnôt, iných zdrojov informácií či iných komunikačných štýlov. Mnohé konflikty nevznikajú preto, že ľudia chcú škodiť, ale jednoducho preto, že si **nesprávne vyložili vetu, tón alebo zámer** druhej strany.
- Komunikácia pre porozumenie s nedorozumeniami počíta ako s bežnou súčasťou komunikácie a pracuje s nimi prakticky:
 - spresňovaním,
 - preformulovaním,
 - kontrolou porozumenia („Rozumiem ti správne, keď hovoríš, že...?“),
 - pomenovaním rozdielnych perspektív.
- Vďaka tomu zabráňuje tomu, aby malé nedorozumenie prerástlo do veľkého konfliktu.

V online priestore, kde chýba tón hlasu, mimika či sociálne signály, sa tieto faktory ešte znásobujú. Preto potrebujeme komunikáciu, ktorá je vedomá, stabilizujúca a orientovaná na vzťah. Teda komunikáciu, ktorá dokáže pracovať s konfliktnými reakciami bez toho, aby konflikt ďalej rozvíjala.

Komunikovať s cieľom pochopiť (nie vyhrať debatu)

Moderná komunikácia sa v bežnej praxi často redukuje na výmenu argumentov, pri ktorej má každý účastník tendenciu pretláčať svoj postoj a „dokazovať“, že práve jeho interpretácia je správna. Výskumy v oblasti argumentácie však ukazujú, že ľudský mozog nie je evolučne

nastavený na objektívne hľadanie pravdy, ale skôr na **sociálnu koordináciu a udržiavanie vzťahovej bezpečnosti**.

Podľa argumentačnej teórie Huga Merciera a Dana Sperbera (*The Enigma of Reason*, 2017) sa naše uvažovanie vyvinulo najmä ako **nástroj na obhajobu vlastných presvedčení v sociálnom kontexte** a na hodnotenie argumentov ostatných ľudí – nie ako univerzálny mechanizmus pre objektívne poznávanie sveta. Inými slovami, keď komunikujeme, v prvom rade riešime **sociálny vzťah**, nie logiku.

Ľudia nehládajú v dialógu primárne pravdu – ale vzťah, bezpečie a porozumenie

Vedecká prax potvrdzuje, že v diskusii najskôr hodnotíme, či je situácia pre nás psychologicky bezpečná. Sociálni psychológovia (Baumeister, Leary, 1995) ukazujú, že základnou potrebou človeka je potreba „patriť“ a byť prijatý. Ak komunikácia túto potrebu ohrozí, mozog aktivuje obranné mechanizmy a prestávame **byť schopní spracovávať racionálne argumenty**.

Emócie blokujú racionálne spracovanie informácií

Neurovedec Joseph LeDoux opisuje vplyv amygdaly (tzv. jašteričí mozog) na spracovanie ohrozenia – ak človek vníma riziko (aj symbolické, napríklad ohrozenie identity či hodnotových presvedčení), aktivuje sa tzv. nízka dráha, ktorá spúšťa rýchle emocionálne reakcie. V tejto chvíli je aktivita prefrontálneho kortexu – centra logického myslenia – oslabená.

V praxi to znamená, že ak sa človek cíti ohrozený alebo ak má pocit, že ho niekto zosmiešňuje, tlačí naňho alebo spochybňuje jeho identitu, tak vtedy človek **nepočuje na fakty, aj keby boli podané úplne jasne a presne**.

Túto dynamiku potvrdzujú aj výskumy „motivovaného uvažovania“ (Kunda, 1990), podľa ktorých ľudia nevyhodnocujú informácie neutrálne, ale selektívne – a to podľa toho, čo je v súlade s ich identitou a emočným komfortom.

Preto je kľúčové najskôr upokojiť emocionálnu reakciu

Ak chceme, aby druhý človek vôbec počul naše fakty, najskôr musíme vytvoriť **pocit vzťahovej bezpečnosti**. Až po ňom môže nastať spracovanie obsahu. Tento princíp potvrdzujú aj výskumy komunikácie v konfliktných situáciách.

Napríklad výskumy R. Fishera a W. Uryho (*Getting to Yes*, Harvard Negotiation Project) ukazujú, že úspešné riešenie konfliktu závisí od schopnosti:

- oddeliť človeka od problému
- najskôr pracovať so vzťahom a až potom s obsahom
- venovať pozornosť emóciám, nie iba argumentom

Vo chvíli, keď sa človek cíti vypočutý a rešpektovaný, aktivuje sa prefrontálny kortex, ktorý umožňuje racionálne vyhodnocovanie informácií. Tento efekt sa v neurovede označuje ako **deeskalácia amygdaly** a je podmienkou pre „logické myslenie“ v komunikácii.

Preto cieľom komunikácie nie je vyhrať, ale pochopiť

Keď komunikujeme s cieľom „vyhrať“, obvykle:

- zvyšujeme napätie
- podporujeme obranné reflexy
- posilňujeme identitárny odpor
- znižujeme ochotu druhého počúvať

Keď však komunikujeme s cieľom **pochopiť**, vytvárame priestor na to, aby:

- druhý človek mohol bezpečne vyjadriť svoj postoj
- emócie sa upokojili
- racionálne uvažovanie dostalo priestor
- vzniklo skutočné porozumenie

Tento prístup je v súlade s princípmi informačnej bezpečnosti, aké obsahuje aj hra Projekt HOPE. Zdôrazňujú, že skutočná zmena nastane až, keď vznikne porozumenie. Porozumenie teda nie je výsledok komunikácie, ale jej nevyhnutný základ.

Kľúčové princípy komunikácie pre porozumenie

Komunikácia pre porozumenie stojí na niekoľkých jednoduchých, ale účinných princípoch. Patrí medzi ne vytváranie bezpečnej atmosféry, v ktorej sa žiak aj dospelý cíti rešpektovane; používanie jazyka, ktorý nezvyšuje napätie; schopnosť pracovať s emóciami predtým, než sa prejde k obsahu; a zvedavosť, ktorá podporuje otvorenosť namiesto obrany. Tieto princípy pomáhajú predchádzať nedorozumeniam, znižujú riziko eskalácie konfliktov a vytvárajú podmienky, aby mladí ľudia dokázali počúvať, premýšľať a učiť sa aj v situáciách, ktoré sú pre nich emočne náročné.

Praktické cvičenie pre pracovníkov prvej línie: “Mosty namiesto múrov”

Cieľ cvičenia:	Naučiť mladých ľudí používať jazyk, ktorý podporuje porozumenie, a vedome prepisovať konfliktné alebo impulzívne vyjadrenia do rešpektujúcej formy.
Trvanie:	15 – 20 minút
Pomôcky:	Tabuľa alebo papier, fixy, sada viet (môže byť vytvorená pracovníkom prvej línie alebo pochádzať zo skupiny).

Postup:

1. Úvod (2 minúty)	<i>Pracovník prvej línie stručne vysvetlí rozdiel medzi dvoma typmi jazyka:</i>	
	- jazyk, ktorý vytvára napätie („múry“)	- jazyk, ktorý otvára dialóg („mosty“)
<i>Môže uviesť jednoduchý príklad:</i>	„To je hlúposť!“	„Skús mi prosím vysvetliť, ako to myslíš?“
2. Práca v skupinkách (5 – 7 minút)	<i>Skupina sa rozdelí na dvojice alebo malé skupinky. Každá skupinka dostane 3–4 vety, ktoré znejú konfrontačne, napríklad:</i>	
	„Ty nikdy nepočúvaš.“	„To nedáva zmysel.“
	„Máš úplne zlý názor.“	„Mňa to nezaujíma.“
<i>Úlohou žiakov je preformulovať každú vetu tak, aby:</i>		
	nezačínala obviňovaním	nehodnotila druhého
	bola rešpektujúca	ponúkala priestor na vysvetlenie
3. Spoločná diskusia (5 minút)	<i>Každá skupinka nahlas prečíta pôvodnú vetu a svoju preformulovanú verziu. Pracovník prvej línie doplní komentáre, smeruje žiakov k ešte väčšej neutralite alebo otvorenosti, a pripomenie základný princíp: „Najprv sa snaž pochopiť, až potom vysvetľovať.“</i>	
4. Záverečná reflexia (2 – 3 minúty)	<i>Krátko spoločné zamyslenie:</i>	
	Ktorá veta sa prepisovala najťažšie?	
	Čo sa zmenilo v dojme vety po preformulovaní?	
	Ako by takýto jazyk ovplyvnil komunikáciu medzi spolužiakmi, doma alebo online?	

Prínos cvičenia:

- Mladí ľudia si prakticky vyskúšajú, ako jazyk ovplyvňuje atmosféru komunikácie.
- Uvedomia si, že rovnaký obsah sa dá vyjadriť rôznymi spôsobmi s úplne iným účinkom.
- Precvičujú empatiu a schopnosť prebrať perspektívu iného človeka.
- Pedagóg získava okamžitú spätnú väzbu o úrovni komunikačných návykov žiakov.

Dary a výzvy doby umelej inteligencie

Žijeme v dobe, kedy umelá inteligencia (AI) začína ovplyvňovať prakticky každý aspekt nášho života. Pre mnohých je to prvý nástroj, na ktorý sa obrátia — dokonca skôr než na knihy, rodičov či učiteľov.

Aby sme dokázali bezpečne a rozumne fungovať v tomto novom svete, musíme pochopiť, **čo AI prináša ako dar, ale aj kde vytvára nové výzvy**. Umelá inteligencia nie je len technológia. Je to nový spôsob, akým vnímame informácie, vzťahy, proces rozhodovania, ale aj samých seba.

AI ako pomocník, nie náhrada človeka

Umelá inteligencia dokáže vytvárať texty, obrázky, hudbu a dokonca poskytovať rady či návrhy riešení. To všetko robí rýchlo a efektívne. Je to nástroj, ktorý môže výrazne uľahčiť učenie aj prácu.

Dary AI

- 💡 zrýchlenie a zjednodušenie mnohých úloh,
- 💡 okamžitý prístup k obrovskému množstvu informácií,
- 💡 pomoc pri tvorivých projektoch (písanie, kreslenie, návrhy),
- 💡 podpora pri učení a vysvetľovaní látky.

Výzvy AI

- 💡 AI nevie, čo je pre vás správne — predpovedá pravdepodobné odpovede, nie pravdivé;
- 💡 môže pôsobiť presvedčivo aj vtedy, keď sa mýli;
- 💡 ak jej veríme bez rozmýšľania, môže nás viesť k nesprávnym rozhodnutiam;
- 💡 zvýšená závislosť na AI môže oslabiť naše vlastné schopnosti.

Umelá inteligencia je užitočná vtedy, keď dopĺňa naše schopnosti. Nebezpečná je vtedy, keď ich má nahradiť.

Generácia zrkadiel: keď technológia odráža naše správanie

Každé kliknutie, každé video, ktoré si pozrieme, každá otázka, ktorú položíme AI — všetko sa mení na dáta. Na základe nich si AI vytvára náš „digitálny odtlačok“, ktorý používa na to, aby nám ponúkala ďalší obsah.

1. Čo to znamená pre mladých ľudí

- AI zrkadlí naše záujmy, emócie aj správanie
- Tým, že nám stále ponúka podobný obsah, zužuje naše informačné možnosti
- Môžeme začať veriť, že svet je taký, ako nám ho ukazuje algoritmus — nie taký, aký je v skutočnosti

Dar

- 💡 AI vie prispôbiť obsah tak, aby bol pre nás zrozumiteľný, vhodný a užitočný.

Výzva

- 💡 Ak tento „odraz“ berieme ako realitu, môžeme stratiť schopnosť pozrieť sa na veci z iných uhlov a vyberať si sami, nie podľa predpovedí systému.

2. Kognitívna atrofia: keď prestávame myslieť sami

Čím viac začneme delegovať myslenie, rozhodovanie alebo tvorbu na AI, tým viac riskujeme, že naše vlastné kognitívne schopnosti začnú „ochabovať“.

Prečo sa to deje?

Ľudský mozog je ako sval — potrebuje záťaž, aby bol silný. Ak dlhšie nečelíme problémom, nevyhľadávame informácie, nevymýšľame riešenia alebo sa nesústredíme, mozog začne tieto schopnosti používať menej.

Príklady kognitívnej atrofie

- namiesto riešenia úlohy požiadame AI o odpoveď
- nenamáham sa nad textom, lebo nám AI všetko zhrnie
- prestávame si zapamätávať informácie, keďže vieme, že AI ich povie za nás
- kritické myslenie nahradí automatické prijímanie odpovedí

Dar

- 💡 AI nám umožňuje učiť sa rýchlejšie a flexibilnejšie.

Výzva

- 💡 Ak jej necháme príliš veľa práce, môže oslabiť našu schopnosť rozmýšľať, rozhodovať sa a posudzovať informácie.

Digitálna intuícia: nevyhnutná zručnosť 21. storočia

V dobe, kde sa pravda a manipulácia miešajú rýchlejšie než kedykoľvek predtým, potrebujeme rozvíjať novú schopnosť: digitálnu intuíciu.

Digitálna intuícia nie je pocit ani rýchly úsudok. Je to schopnosť vedome zaregistrovať signály, ktoré naznačujú, že obsah môže byť zavádzajúci, nepravdivý alebo manipulatívny.

Čo zahŕňa digitálna intuícia

- všimnúť si tón textu alebo videa (strašenie, nátlak, extrémne emócie)
- rozpoznať manipulačné techniky (prehnané sľuby, polopравdy, senzácie)
- uvedomiť si, čo je fakt a čo je názor
- poznať základné znaky dôveryhodných informácií
- spozorovať, keď je obsah príliš presne „na mieru“

Dar

- 💡 Rozvinutá digitálna intuícia chráni pred manipuláciou aj pred vlastnými skresleniami.

Výzva

- 💡 Nerodí sa prirodzene — je to zručnosť, ktorú treba trénovať pravidelne, podobne ako kondíciu.

Chránené územie ľudskosti: čo zostáva výlučne naše

AI môže nahradiť mnohé úlohy, ale sú oblasti, ktoré musia zostať výhradne ľudské.

Patria sem najmä:

- empatia
- súcitiť a emocionálne prežívanie
- morálne rozhodovanie
- osobná zodpovednosť
- tvorivosť zakotvená v skúsenosti
- autentická ľudská komunikácia

Tieto vlastnosti nemožno premeniť na algoritmus. To, čo nás robí ľuďmi, je naša schopnosť prežívať svet — nie iba analyzovať ho.

Dar

- 💡 AI môže uľahčiť prácu, aby sme mali viac priestoru na to, čo robí život ľudským.

Výzva

- 💡 Ak jej odovzdáme aj tieto oblasti, riskujeme stratu autenticity a autonómie.

Záver: vyvážená spolupráca so strojmi

Doba umelej inteligencie nám dáva do rúk silný nástroj. Je však na nás — a na generácii, ktorá vyrastá s AI od detstva — aby sme sa ho naučili používať vedome, rozumne a zodpovedne.

AI môže byť:

- 💡 dar, ak ju používame na podporu učenia, tvorby a rozvoja kritického myslenia,
- 💡 výzva, ak jej odovzdáme rozhodovanie, identitu alebo hodnoty.

Budúcnosť bude patriť tým, ktorí sa naučia kombinovať technologické možnosti AI s jedinečnými ľudskými schopnosťami, ktoré žiadna technológia nedokáže nahradiť.

Odporúčané materiály k prevencii radikalizácie

9. Odporúčané materiály k prevencii radikalizácie

V tejto časti nájdete niekoľko inšpirácií, praktických návodov a dôveryhodných kontaktov. Nejde o vyčerpávajúci zoznam a pokojne môžu existovať aj ďalšie relevantné možnosti. Aj preto sme vytvorili sekciu, do ktorej si môžete zapísať vlastné kontakty a poznámky.

Organizácie poskytujúce podporu pri prevencii radikalizácie			
Organizácia	Cieľová skupina	Typ aktivity	QR kód
<i>Ide o organizácie ktoré ponúkajú psychologickú pomoc, workshopy, prednášky či poradenstvo k problematike radikalizácie alebo podpore demokracie, ľudských práv či občianskej participácie.</i>			
Slovenské národné stredisko pre ľudské práva	D/M, D	workshopy, prednášky	
IPčko	D/M, D	krízová intervencia, psychologická pomoc, workshopy, prednášky, tréningy, webinäre	
Koordinátori ochrany detí pred násilím	D/M, D	koordinácia multidisciplinárnej pomoci v oblasti ochrany detí pred násilím, sprostredkovanie workshopov a odborného vzdelávania, multidisciplinárne pracovné stretnutia	
Digitálna inteligencia - DigiQ	D/M, D	workshopy	
Liga za ľudské práva	D/M, D	workshopy, diskusie, prednášky	

Organizácie poskytujúce podporu pri prevencii radikalizácie

Organizácia	Cieľová skupina	Typ aktivity	QR kód
informačné kancelárie pre obeť trestných činov	D/M, D	poradenstvo, prednášky, workshopy	
Mládež ulice	D/M, D	poradenstvo, krízová intervencia, workshopy, tréningy	
Centrum pre výskum etnicity a kultúry	D	poradenstvo, tréningy, vzdelávací program	
Post Bellum	D/M, D	prednášky, workshopy, živá knižnica, diskusie	
Lietajúca ryba, o.z. – Akadémia zážitkového vzdelávania	D/M, D	Workshopy, výstavy, interaktívna vzdelávacia hra	

* D/M, D - deti a mládež, dospelí

* D - dospelí

Užitočné linky pomoci:

Názov služby	Cieľová skupina / zameranie	Kontakt
Linka dôvery Nezábudka (Liga za duševné zdravie)	Všeobecná linka dôvery	0800 800 566 (nonstop) 0800 222 450 - ukrajinsky hovoriaci klienti
Krízová linka pomoci IPčko	Deti a mladí ľudia	0800 500 333 (nonstop) Online chat na www.ipcko.sk
Linka detskej istoty	Deti a mládež do 18 rokov	116 111 (nonstop)

Užitočné linky pomoci:

Názov služby	Cieľová skupina / zameranie	Kontakt
Krízová linka pre rodičov a pedagogických zamestnancov (VÚDPaP)	Rodičia a pedagógovia	0911 969 725 (08.00 – 18.00)
Linka na pomoc ženám zažívajúcim násilie	ženy	800 212 212 (nonstop)
Národná linka na pomoc deťom v ohrození VIAC AKO NI(c)K	Deti a mladí ľudia	Online chat - nonstop www.viacakonick.gov.sk

Užitočné materiály, manuály, príručky, učebnice a podcasty k stiahnutiu:

Názov	Vydavateľ/autor	QR kód
Psychoedukačný program minimalizácie extrémistických postojov a prejavov mladých ľudí	Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (Š. Matula, M. Kmeť, J. Janek, S. Michalíková, P. Grega)	
Odborná činnosť prevencia rizikového správania	Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (Ľ. Tichý, Z. Vojtová, M. Božík, T. Kříž)	
Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi. Prejavy radikalizácie a extrémizmu v edukačnom aj poradenskom procese	Výskumný ústav detskej psychológie (E. Kövérová, A. Kopányiová)	
(DE)radical	Mládež ulice (E. Kövérová, K. Andrášiková, H. L. Santos, A. Simeone, D. Gorbati, G. Torino Guida, M. Gianello, N. Smidt)	

**Užitočné materiály, manuály, príručky, učebnice
a podcasty k stiahnutiu:**

Názov	Vydavateľ/autor	QR kód
Mechanizmus prevencie radikalizácie mladých ľudí na lokálnej úrovni	Centrum pre výskum etnicity a kultúry (E. Gallo Kriglerová, J. Kadlečíková, A. Holka Chudžíková, M. Pišová, M. Mokrý)	
Polarizácia na školách	PDCS (D. Ondrušek, L. Zorád, Z. Fialová)	
Materiály Centra komunitného organizovania	Centrum komunitného organizovania	
Publikácie k prevencii radikalizácie	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka (P. Struhár)	
Prevencia radikalizácie a extrémizmu z pohľadu inštitúcií	Centrum pre výskum etnicity a kultúry (E. Gallová Kriglerová, J. Kadlečíková, A. Holka Chudžíková, M. Pišová)	
Prevencia a boj proti radikalizácii v online prostredí. Odborná príručka pre trénerov	Bratislava Policy Institute (V. Žúborová, I. Borárosová, M. Vašečka)	
Riešenia proti radikalizácii mládeže. Sprievodca pre pracovníkov v prvej línii	Verwey Jonker Instituut (F. de Meere, L. Lensink – eds.)	

**Užitočné materiály, manuály, príručky, učebnice
a podcasty k stiahnutiu:**

Názov	Vydavateľ/autor	QR kód
10+1 príkladov dobrej praxe v oblasti prevencie intolerancie, diskriminácie a skupinovej nenávisť v strednej a východnej Európe	Cultures Interactive e.V. (preklad Centrum komunitného organizovania)	
Publikácie občianskeho združenia IPčko	IPčko	
Videozáznamy občianskeho združenia IPčko	IPčko	
Jeden svet na školách. Metodické materiály pre učiteľov k dokumentárnym filmom s ľudskoprávnymi témami	Človek v ohrození (J. Jančovič, K. Karcolová, L. Zajac, M. Králiková)	
Náš mozog v informačnej džungli – metodická príručka	Komenského inštitút (Z. Labašová)	
Kritické myslenie vo vyučovaní. Metodický list pre učiteľov a učiteľky.	Akadémia kritického myslenia (J. Kobela, P. Pivoda)	
Príručka kritického myslenia Kriticky mysliacim patrí svet!	Národné osvetové centrum (A. Dobrota)	

**Užitočné materiály, manuály, príručky, učebnice
a podcasty k stiahnutiu:**

Názov	Vydavateľ/autor	QR kód
Podcasty Večerná škola	Národné koordináčne stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (Youtube kanál Detstvo bez násilia)	
Podcasty Digitálni rodičia	OZ Digitálni rodičia	
Extrém. Séria podcastov o politickom extrémizme	Vinohradská 12 (Český rozhlas) – Jan Charvát	
Aktualizovaný zoznam extrémistických symbolov (v anglickom jazyku)	ADL (Anti-Defamation League)	
NKS-infografika: Ako sa správať v digitálnom svete	Národné koordináčne stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR	
Ako presvedčiť rasistu? Rozhovor s Daryl Davis	Meltingpot (Meltingpotforum.com)	
Hra Hope a rôzne komiksy na stiahnutie	Projekt Hope	

Moje kontakty a materiály:

Záver

Svet, v ktorom dnes mladí ľudia vyrastajú, je informačne presýtený a emočne náročný. Umelá inteligencia, sociálne siete a digitálne platformy zásadne menia spôsob, akým vnímame realitu, komunikujeme medzi sebou a vytvárame si názory. V takomto prostredí je náročné sa orientovať a ešte náročnejšie každodenne vzdelávať a podporovať zraniteľných mladých ľudí.

Musíme si však uvedomiť, že stále najefektívnejšou a najdôležitejšou zbraňou v oblasti prevencie radikalizácie je dialóg s mladými. Ide o vypočutie ich názorov a komunikáciu v akejkoľvek oblasti, ktorá je pre nich zaujímavá či dokonca adrenalínová. Je potrebné vedieť posúdiť mieru rizika a podať im informácie tak, aby nepociťovali nátlak či príkaz. Ak mladých postavíme v diskusiách do roly partnera, dozvieme sa, čo naozaj potrebujú a kde sami vidia hrozby. K tomu je nevyhnutná spolupráca škôl, rodičov a tiež odbornej komunity.

Aj preto sme sa rozhodli vytvoriť pre pracovníkov prvej línie praktickú príručku. Jej cieľom bolo poskytnúť aktuálne a dôveryhodné informácie k problematike (online) radikalizácie a extrémizmu. Výzvou bolo ponúknuť pracovníkom prvej línie príklady dobrej praxe, odporúčania a návody, ako pracovať s mladými ľuďmi v zložitom a čiastočne rizikovom prostredí, ktoré v poslednej dekáde výrazne formujú digitálne technológie.

Na záver by sme radi poďakovali všetkým, s ktorými sme viedli rozhovory, diskusie a polemiky. Ďakujeme za zdieľanie poznatkov a skúseností, ktoré sme do metodickej príručky radi zapracovali. Veríme, že sme tak viac vybrúsili poskytnuté informácie a odporúčania priblížili každodennej praxi.

Jedným z cieľov príručky bolo upozorniť na riziká, ale aj na príležitosti spojené s rozmachom digitálnych technológií. Moderné technológie dokážu pomôcť a posunúť spoločnosť ďalej. Využili sme ich aj my pri príprave príručky. Umelá inteligencia bola použitá ako podporný nástroj pri finálnej úprave textu. Základné autorské koncepty, obsah a metodické odporúčania sú však výlučne výsledkom práce autorov, ich poznatkov a skúseností. Použitie umelej inteligencie nemalo vplyv na autorské práva tretích osôb ani na odbornú zodpovednosť za obsah publikácie.

Použité a odporúčané zdroje

- Anti-Defamation League. (n.d.). Okay hand gesture. <https://www.adl.org/resources/hate-symbol/okay-hand-gesture>
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M., & Sommers, S. R. (2018). Social psychology (10th ed.). Pearson.
- Bronsard, G., Cohen, D., Diallo, I., Pellerin, H., Varnoux, A., Podlipski, M.-A., Gerardin, P., Boyer, L., & Campelo, N. (2021). Adolescents engaged in radicalisation and terrorism: A dimensional and categorical assessment. *Frontiers in Psychiatry*, 12, Article 774063. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.774063>
- Bundesstelle Extremismus. (n.d.). Gaming und Online-Radikalisierung. <https://www.extremismus.info/gamingonline-radikalisierung>
- Čavojová, V., & Šrol, J. (2025). Prečo si nerozumieme: Nepodložené presvedčenia očami psychológie. Premedia.
- Conway, M. (2020, March 31). The visual culture of far-right terrorism. Global Network on Extremism & Technology. <https://gnet-research.org/2020/03/31/the-visual-culture-of-far-right-terrorism/>
- Crawford, B., Keen, F., & Suarez de-Tangil, G. (2020). Memetic irony and the promotion of violence within chan cultures. Centre for Research and Evidence on Security Threats.
- DEKK Inštitút. (2025). Trendy [ne]dôvery 2025. DEKK Inštitút – Výskumný inštitút sociálnej kohézie.
- Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and crisis. W. W. Norton.
- European Commission, Radicalisation Awareness Network. (2021). Ad-hoc paper: The use of humour by extremists. <https://home-affairs.ec.europa.eu/>
- European Commission, Radicalisation Awareness Network. (2021). Extremists' use of gaming platforms. <https://home-affairs.ec.europa.eu/>
- European Commission, Radicalisation Awareness Network. (2022). Policy support: The gamification of violent extremism. <https://home-affairs.ec.europa.eu/>
- European Commission, Radicalisation Awareness Network. (2022). Technical meeting on video gaming (October 2021): RAN policy support paper. <https://home-affairs.ec.europa.eu/>
- European Commission, Radicalisation Awareness Network. (2023). Spotlight on: Gamification. <https://home-affairs.ec.europa.eu/>

Francis, M. (2012). What causes radicalisation? Main lines of consensus in recent research. <https://www.radicalisationresearch.org/guides/francis-2012-causes-2/>

Gallová Kriglerová, E., Kadlečíková, J., Holka Chudžíková, A., & Pišová, M. (2022). Mladí a extrémizmus: Faktory vplývajúce na radikalizáciu mladých ľudí a vnímanie jej prejavov. Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Garden Court North Chambers. (2022). Multiple state agencies missed safeguarding opportunities before Rhianan Rudd's death, Chief Coroner finds. <https://gcnchambers.co.uk/>

Global Network on Extremism & Technology. (2023). Extremism and gaming. <https://gnet-research.org/>

Harris, K., Gringart, E., & Drake, D. (2014). Understanding the role of social groups in radicalisation. In Proceedings of the Australian Security and Intelligence Conference (p. 8). Edith Cowan University.

Horgan, J. (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 80–94. <https://doi.org/10.1177/0002716208317539>

IPčko, & Centrum pre výskum etnicity a kultúry. (2025). Nevypočutí: Analýza prejavov polarizácie, nenávisť a radikalizácie mladých v online priestore. Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Jurkovič, M., Čavojová, V., & Brezina, I. (2019). Prečo ľudia veria nezmyslom. Premedia.

Klandermans, B., & Mayer, N. (2006). Extreme right activists in Europe: Through the magnifying glass. Routledge.

Kopčanová, D., Kopányiová, A., & Smiková, E. (2016). Prevencia násilného extrémizmu: Metodická príručka pre zamestnancov a zamestnankyne poradenských zariadení v rezorte školstva SR. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie.

Kopeček, L. (2007). The far right in Europe: A summary of attempts to define the concept, analyze its identity, and compare the Western European and Central European far right. *Středoevropské politické studie*, 9(4), 280–293.

Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The psychology of radicalization and deradicalization: How significance quest impacts violent extremism. *Political Psychology*, 35(S1), 69–93. <https://doi.org/10.1111/pops.12163>

Kuchta, R. (2021, December 7). Online extremism index: Slovakia. Institute for Strategic Dialogue – Strong Cities Network. <https://www.isdglobal.org/>

Kulifaj, J., et al. (2016). Základy sociálnej práce s mládežou ohrozenou extrémizmom a radikalizáciou. Mládež ulice.

Mareš, M. (2018). On-line radikalizácia: Vybrané problémy z hľadiska prevencie. Sociálna prevencia, 13(1), 8–9.

Marwick, A., & Lewis, R. (2017). Media manipulation and disinformation online. Data & Society Research Institute.

Meloy, J. R., Hoffmann, J., Guldemann, A., & James, D. (2015). The warning behaviors of Anders Breivik. Journal of Threat Assessment and Management, 2(1), 3–19.

Mercier, H. (2020). Not born yesterday: The science of who we trust and what we believe. Princeton University Press.

Mercier, H., & Sperber, D. (2018). The enigma of reason. Penguin Books.

Moghaddam, F. M. (2011). The staircase to terrorism: A psychological exploration. IOS Press.

Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2017). Populism: A very short introduction. Oxford University Press.

MV SR. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. (n.d.). Prevencia extrémizmu. <https://www.minv.sk/>

MV SR. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky). (2020). Analýza vývoja radikalizácie a extrémizmu v SR za roky 2015 – 2019

MV SR. (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky). (2014). Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019 https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opr/nptj/koncepcia%20extremizmus%202015-2019.pdf

Petrosino, A., & Morgan, C. (2025). Protocol: Prevalence and risk and protective factors for radicalization among school-aged youth: A systematic review. Campbell Systematic Reviews, 21(2). <https://doi.org/10.1002/cl2.70041>

Pétiová, M. (2022). Extrémizmus z pohľadu žiakov základných a stredných škôl. Centrum vedecko-technických informácií SR.

Polarizácia a antisystém na Slovensku 2025. (2025). DEKK Institute.

RAN Youth & Education Working Group. (2024). Dealing with problematic manifestations of the extreme left. Directorate-General for Migration and Home Affairs.

Ranstorp, M., & Meines, M. (2024). Root causes of violent extremism. Radicalisation Awareness Network.

Schlegel, L., & Kowert, R. (Eds.). (2023). Gaming and extremism: The radicalization of digital playgrounds. Routledge.

SME. (n.d.). Mladík bol súčasťou skupín ako strelec Juraj K., nasadili na neho agenta. <https://www.sme.sk/domov/c/mladik-bol-sucastou-skupin-ako-strelec-juraj-k-nasadili-na-neho-agenta>

Smolík, J. (2017). Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky (1st ed.). Grada.

Staun, J. (2008). Radicalisation, recruitment and the EU counter-radicalisation strategy. In Transnational terrorism, security & the rule of law (p. 96). COT Institute for Safety, Security and Crisis Management.

Struhár, P. (2016). Vývoj neoficiálnej pravicovo-extrémistickej scény na Slovensku od roku 1989. *Rexter*, 14(1), 1–43.

Struhár, P. (2017). Radikalizácia a jej príčiny. In *Medzinárodné vzťahy 2017: Zborník príspevkov z 18. medzinárodnej vedeckej konferencie* (pp. 930–938). Ekonomická univerzita v Bratislave.

Struhár, P., & Bušša, M. (2019). Attitudes towards intolerance, racism and Western integration among young people in North-Western Slovakia. *Political Science Forum*, 8(1).

Sucha, V. (2025). Keď stroje začnú myslieť: Sprievodca novým svetom umelej inteligencie. Mamaš.

Tikhonova, A. D. (2018). Social media and youth: The risk of radicalization. *Psychology and Law*, 8(4), 55–64.

United Nations Office of Counter-Terrorism. (2022). Research launch on gaming and violent extremism. <https://www.un.org/>

Velšic, M. (2017). Mladí ľudia a riziká extrémizmu. In G. Mesežnikov & M. Velšic (Eds.), *Mladí ľudia a extrémizmus*. Inštitút pre verejné otázky.

Vicenová, R., & Juščáková, Z. (2022). Podpora demokratických hodnôt medzi stredoškolskou mládežou: Výskum postojov žiakov a žiačok stredných škôl k vybraným aspektom extrémizmu. *Slovenské národné stredisko pre ľudské práva*.

Whittaker, J. (2022). Rethinking online radicalization. *Perspectives on Terrorism*, 16(4).

Radikalizácia mladých ľudí: trendy, riziká a prevencia

Vydalo:

Katedra politológie
Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Autori:

Mgr. Júlia Švecová, PhD.
Mgr. Tomáš Kriššák
Mgr. Pavol Struhár, PhD

Grafická úprava:

Mgr. Zuzana Veselá Hrušková

Tlač:

DMC, s. r. o. Nové Zámky

ISBN 978-80-8075-945-2

Realizované s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti SR v rámci dotácie na rok 2025 na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.

V tejto edícii vyšlo:

Prevenia nenávistných a extrémistických prejavov v školskom prostredí
(2017)

**Rozpoznávanie nenávistných a extrémistických prejavov v prostredí
mládeže** (2019)

Príklady dobre praxe v oblasti prevencie radikalizácie na školách (2021)

Radikalizácia mladých ľudí: trendy, riziká a prevencia (2026)

O autoroch:

Mgr. Pavol Struhár, PhD.

pôsobí ako politológ a vysokoškolský pedagóg. Viac ako 16 rokov vyučuje na Katedre politológie Trenčianskej univerzity A. Dubčeka. Svoju pozornosť zameriava na extrémizmus, konkrétne moderné trendy v tomto prostredí, neoficiálnym extrémistickým skupinám, politickej reprezentácii krajnej pravej a ich dopadom na spoločnosť. Od roku 2016 pre študentov základných a stredných škôl organizuje prednášky, workshopy a diskusie. Je spoluautorom 4 metodických príručiek pre pedagógov a pracovníkov prvej línie k prevencii radikalizácie, zároveň v tejto oblasti lektoruje.

Mgr. Júlia Švecová, PhD.

pôsobí ako psychologička v CPP Žilina. Doktorandské štúdium absolvovala na Univerzite Palackého v Olomouci, kde sa výskumne venovala šikanovaniu, jeho prevencii, vzťahovej väzbe, traumatizácii a reziliencii. Má skúsenosti aj ako školská psychologička a absolvovala dlhodobé vzdelávanie v adlerovskom poradenstve. Prostredníctvom lektorskej, publikačnej činnosti a svojho instagramového účtu @zivot_s_psychologickou prináša osvetu v témach duševného zdravia, výchovy, rodičovstva a asistovanej reprodukcie, ktoré reflektujú aj jej osobnú skúsenosť.

Mgr. Tomáš Kriššák

je odborník na informačnú bezpečnosť, spoluzakladal projekty Checkbot, Sebavedomé Slovensko, či vzdelávaciu platformu HOPE - Hall of positive engagement, venuje sa rozvoju kritického myslenia, hodnotovému vzdelávaniu a mediálnej gramotnosti. Pracuje v technologickej spoločnosti Gerulata technologies. Vytvoril a vydal niekoľko vzdelávacích publikácií a komiksov. Pochádza z Popradu. Žije a pracuje v Bratislave.

2026

ISBN 978-80-8295-063-5